

Ritam kao poveznica između glazbe, književnosti i likovnosti

Stojić, Martina

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:990127>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-31**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja

Sveučilišni integrirani prijediplomski i diplomski studij

Učiteljski studij

Martina Stojić

**Ritam kao poveznica između glazbe,
književnosti i likovnosti**

Diplomski rad

Zadar, 2024.

Sveučilište u Zadru

Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja - Odsjek za razrednu nastavu

Sveučilišni integrirani prijediplomski i diplomski studij

Učiteljski studij

Ritam kao poveznica između glazbe, književnosti i likovnosti

Diplomski rad

Student/ica:

Martina Stojić

Mentor/ica:

izv. Prof. art. Saša Živković

Zadar, 2024.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Martina Stojić**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Ritam kao poveznica između glazbe, književnosti i likovnosti** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 2024.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. LIKOVNA UMJETNOST I LIKOVNA KULTURA	2
2.1. Likovni elementi	2
2.2. Likovna izražavanja.....	3
2.3. Likovni ciljevi	4
2.4. Dječje likovne faze.....	4
2.5. Likovne metode	6
3. RITAM U LIKOVNOJ UMJETNOSTI.....	9
4. RITAM U KNJIŽEVNOSTI	13
4.1. Ritam u lirskoj pjesmi.....	14
4.2. Ritam u retku i ritam redaka	17
5. RITAM U GLAZBI.....	19
5.1. Učenje ritma.....	23
5.2. Tempo	23
5.3. Arza-teza	24
6. KORELACIJA KAO METODA U NASTAVNOM PROCESU	24
6.1. Korelacija u književnosti	25
6.2. Tematska i strukturalna korelacija.....	26
6.3. Glazbena korelacija.....	28
6.4. Korelacija kao metoda u nastavnom procesu	31
7. ISTRAŽIVANJE.....	32
7.1. Cilj istraživanja	32
7.2. Problemi istraživanja	32
7.3. Metoda istraživanja.....	33
7.4. Ispitanici.....	33

7.5. Opis istraživanja.....	33
8. ANALIZA ISTRAŽIVANJA	34
8.1. Likovno-glazbena korelacija	34
8.2. Korelacija likovnosti i književnosti.....	43
9. ZAKLJUČAK.....	51
10. LITERATURA.....	52
11. POPIS ILUSTRACIJA	56
12. PRILOZI.....	57
13. ŽIVOTOPIS.....	85

SAŽETAK

Tema ovog diplomskog rada je istraživanje ritma kao poveznica između glazbe, književnosti i likovnosti. Ritam je nizanje stanovitih pojava u ravnomjernim vremenskim intervalima, pravilna izmjena crta, točaka i likova. Ritam se u glazbi može utvrditi uz glazbu kao temeljni faktor glazbene konstrukcije, a određuje odnose među zvukovima, koji ne traju jednako, i jačine. Skup svih ritmičkih značajki u zadanoj skladbi, repertoaru, glazbenom izričaju ili periodu naziva se ritmikom. Djetetu su primarni ritam, metrika i zvučnost. Ritam u književnosti je najjasniji u poeziji i ostvaruje se kao odgovarajuća uporaba naglaska, duljine, visine i rečeničnih granica. Ovisno o obliku ritmičkog impulsa, riječ je o brojčanom ritmu (zamjena kraćih i dužih slogova) i naglasnom ritmu (zamjena nenaglašenih i naglašenih slogova). Ritam se u likovnom stvaralaštvu upotrebljava od najvećeg prostornog osmišljavanja do najmanje sitnice na nekoj dekoraciji. Ritam je zabilježen u crtežima kroz nabranje linija u odnosu na plohu. Najjednostavnije ga je rastumačiti gledajući arhitekturu, jer je ujednačena ritamska veza između dijelova suštinsko obilježje arhitektonskog djela. Ritam ima važnu ulogu u razvoju djeteta i on spada u najstarije vrste komunikacije. Da bi se ritam lakše usvojio, potrebno ga je djeci uobličiti ili definirati. Učenicima se ritam može približiti brojalicama, igrama, slogovima.

Ključne riječi: ritam, glazba, književnost, likovna umjetnost, korelacija

ABSTRACT

Rhythm as a link between music, literature and art

The topic of this thesis is the research of rhythm as a link between music, literature and art. Rhythm is the sequence of certain phenomena in regular time intervals. In music, rhythm can be determined with music as a fundamental factor of musical construction, and it determines the relationship between sounds, which do not last equally, and volume. The set of all rhythmic features in a given composition, repertoire, musical expression or period is called rhythmic. For a child, rhythm, meter and sonority are primary. Rhythm in literature is clearest in poetry and is realized as an appropriate use of emphasis, length, height and sentence boundaries. With regard to the shape of the rhythmic impulse, we speak of numerical rhythm (alternation of long and short syllables) and stress rhythm (alternation of stressed and unstressed syllables). Rhythm is used in art creation from the largest spatial conception to the smallest detail in a decoration. The rhythm in a drawing is recorded through the enumeration of lines (fine art) in relation to the surface. There are several rhythms in painting (colors, shapes, etc.). Rhythm is easiest to interpret in architecture, because a uniform rhythmic relationship between parts is an essential feature of an architectural work. Rhythm plays an important role in a child's development and is one of the oldest types of communication. In order for the rhythm to be adopted more easily, it is necessary to shape or define it for children. Rhythm can be brought closer to students with counters, games, and syllables.

Key words: rhythm, music, literature, visual arts, correlation

1. UVOD

Svijetu umjetnosti pripadaju književnost, gluma, ples, glazba i likovna umjetnost. Svaka od njih ima svoje načine izražavanja. Glazbi je sredstvo izražavanja zvuk, plesu pokret, glumi pokret i riječ, književnosti riječ. Likovnoj umjetnosti način izražavanja je oblik. Od izraza – oblika (lika), ova umjetnost i nosi ime *likovna*. Drugi naziv je klasična umjetnost, a treći umjetnost u prostoru. Ovim izrazom se želi istaći da se likovna umjetnost izražava u prostoru, dok se glazba izražava u vremenu.

Ritam u glazbi je jedan od važnijih pojmova, iako on postoji u mnogim segmentima čovjekova života. Od davnina, do danas analizira se ritam i njegova važnost. Ponuđene su mnoge definicije koje su pokušale izjedriti pojam ritma. Kad je u pitanju predmet Glazbena kultura, jedno od područja u kojem se može ostvariti glazbeno stvaralaštvo je glazbena kreativnost. Poveznica hrvatskog jezika s umjetničkim područjem je prisutna kroz iskazivanje emocija, stavova, te kreiranje svjetonazora i ideja.

Cilj diplomskog istraživanja je istražiti pojam ritma unutar umjetničkog djela bilo da je riječ o slici, glazbenom djelu ili književnom djelu. U nastavi istražiti mogućnosti povezivanja slike i pjesme ili slike i ritma u glazbi, također otkriti na koji se način ritam pojavljuje unutar umjetničkog djela i na koji način možemo kod djece potaknuti povezivanje više sadržaja kroz korelaciju.

2. LIKOVNA UMJETNOST I LIKOVNA KULTURA

Oduvijek je likovno stvaralaštvo imalo višestruku namjenu i dovodilo u vezu s raznim granama ljudskog života. Razne studije su usmjerene na likovno stvaralaštvo, njegovu dobrobit i svrhu. Na boljitak cijele populacije, između ostalih, utječe i likovna kultura. Ono što može popraviti društvene odnose u zajednici, okupiti stanovnike i zainteresirane, su kulturni i umjetnički događaji. Kao odgojno-obrazovni predmet, likovna kultura je zastupljena s 35 sati u jednoj školskoj godini, što znači, jedan sat tjedno. Ranije se smatralo da je likovna kultura važna za emocionalni razvoj i nadarene učenike, a teorija se zapostavljala.

Iz toga proizlazi da je to predmet manje važnosti pa se prema njemu tako i odnosilo. Pripremiti djecu za svijet rada znači i likovno ih opismeniti. Sadržaji likovne kulture potiču spacijalnu inteligenciju i različito mišljenje kod učenika. I dalje se smatra da je njen sadržaj staromodan, nestvaran, što dokazuje nepoznavanje teza i stručnu neupućenost (Tanay, 2001).

2.1. Likovni elementi

Likovna kultura u osnovnoj školi zasniva se na likovnom jeziku koji učenici stječu posredstvom osobnog umjetničkog izričaja i suradnje s djelima likovne kulture. Nastavni koncept u osnovnoj školi vezan je uz određena artistička polja, kao na primjer filmska, plesna, scenska, glazbena, likovna umjetnost i književnost. Svaka od ovih umjetnosti ima svoj jezik izražavanja koji ostvaruje suodnos s umjetnošću koja se njime izražava. Stoga se plesni jezik veže s plesnom umjetnošću, filmski s filmskom, glazbeni s glazbenom, likovni s likovnom i verbalni jezik s književnošću. Sva jezična područja imaju svoje razvojne značajke kojima se krasi dotično djelo. Glavnu konstrukciju likovnog jezika čine likovni elementi: površina, volumen, ploha, boja, crta, točka i estetska načela, po kojima se elementi uzajamno sastavljaju, a to su: proporcija, simetrija, ravnoteža, ritam, harmonija i kontrast. Izražavati se likovno, znači, znati provoditi likovne elemente i uzajamno ih spajati u odgovarajućem likovno-estetskom redu. Ako bismo se samo likovnim elementima izražavali bez stilističkih pravila bila bi to samo pomutnja prostora, volumena, boja, crta. Za oblikovanje na ravnini važni su slikarstvo, grafika i crtež, a za kreiranje u prostoru urbanizam, graditeljstvo i kiparstvo. U svakom likovnom području zastupljeni su svi likovni dijelovi i svi oni participiraju u izgradnji likovnog djela. Linija i boja su primarni elementi umjetničke strukture za područje slikarstva. Za područje prostorno-plastičnih varijanti, volumen i prostor su osnovni elementi. U likovno izražavanje i stvaranje, likovni jezik, suradnju s likovnim djelima, ulazi se polagano različitim likovnim metodama, kao što se postupno ulazi i u glazbeno izražavanje i stvaranje. Učenici nižih razreda

ostvaruju likovne formate neplanirano putem osobnog likovnog isticanja i formiranja. Razvijajući se i radeći, lagano ih razumno uviđaju i posvješćuju. Učenici viših razreda ovoj koncepciji pristupaju promišljenije i odgovornije. Put od neplaniranog k razumskom zastupljen je i u interakciji s ostvarajima likovne kulture (Jakubin, 1999).

2.2. Likovna izražavanja

Likovna umjetnost je zajednički termin za više grana likovne umjetnosti ili izražavanja, a to su: arhitektura, kiparstvo i slikarstvo s grafikom. Razlikuju se po tome što svaka ima svoje načine izražavanja: Slikarstvo je likovna umjetnost kojoj je oblik izražavanja ravnina, boja i crta. Kaže se da je slikarstvo dvodimenzionalno likovno iskazivanje. Osnova kiparstvu i arhitekturi je obujam. Crtež je temelj svim likovnim formama. Njime je počela povijest umjetnosti. Druga vrsta likovnog izražavanja je grafika koja ima poseban način likovnog govora i razlikuje se od slike i crteža. Slika se razlikuje od njih po tome što se crtež temelji na crti, a slika na boji. Za likovnu umjetnost kažemo da je vidna umjetnost ili umjetnost oka. Glavni organ pomoću kojega likovni umjetnici izražavaju ono što su doživjeli je oko. Imamo tri mehanizma koji skladaju likovno djelo: ritam, dimenzija i simetrija. Bez njih bi likovni jezik bio pomutnja obujma, boja i crta, kao što bi književni jezik bez njih bio gomila riječi. Mehanizmi sistema likovnog jezika omogućuju likovnom stvaraocu da redom kreira, likovnom gledatelju da redom gleda. Likovno djelo je simbol umjetnika, pa tako i svih komponenti koje komponiraju njegovu ljudsku i stvaralačku osobnost. Arhitekti, kipari i slikari unose sebe u volumen, boju, crtu i likovni tekst. Za likovni jezik, nema terminologije ni pravila kako treba osjećati, kao ni za bilo koji jezik umjetnosti, jer se jezik umjetnosti ne uči razumom, nego osjećajem. Osim razborito svladanih osnova likovnog govora, za viši nivo gledanja zgrada, kipova i slika potrebna je i odgovarajuća mjera likovnog predosjećaja. Za umjetnost se kaže da je to socijalni fenomen. Izgovarajući to imamo na umu učinak društva na autora koji u njemu umjetnički kreira te živi. Taj se učinak ne manifestira samo u izboru elemenata, nego se socijalna konstrukcija uobličuje u umjetnički tekst i konstrukciju volumena, boje i crte. Bit i veličina likovne umjetnosti je u tome da likovni pripravak slikovnog svijeta (boja, oblik i crta)-zaštićuje čovjekovu emociju i da ga preko likovnog teksta otkriva ljudima koji znaju likovno čitati. (Peić, 1973).

Plan i program rada u osnovnoškolskom obrazovanju treba pratiti djetetove stadije razvoja. Učenici trebaju biti u stanju izraziti osjećaje, misli, pojmove i simbole. Zadatke treba planirati za stupanj iznad dječje sposobnosti. Na taj način bi se razvilo zanimanje i potaknuo mentalni napor, a i dalje ne bi učenici imali osjećaj neuspjeha i tjeskobe. Nije jedini sadržaj

likovnog odgoja teorijsko znanje. Jezik likovnosti učenici trebaju znati upotrijebiti u osobnom likovnom izrazu. Moraju biti u stanju, na osnovu osjetila, raščlaniti manje važno i izraziti bitno (Grgurić, Jakubin, 1996).

S vremenom se stav zajednice promijenio. Izazovi, pred kojima se nalaze učitelji, su sve veći, pa se nameće zaključak da tjelesnu, glazbenu i likovnu kulturu mogu poučavati učitelji koji su kvalitetno educirani. Danas se provode razne radionice, i na fakultetima i u školama, seminarima. Mentori, savjetnici ukazuju na metodičke vježbe koje pomažu da se kadar što bolje educira. Vidljivo je da studenti koji upražnjavaju razne metode u nastavi: akcijska istraživanja, pedagoške ilustracije, mini projekte, lako uvrste u nastavni proces (Pivac, 2000). Učenici formiraju likovni govor na način da rješavanjem likovnih problema razvijaju sposobnosti teoretskog oblikovanja i donošenja oblikovnih prosudbi. Učenici, likovnom izobrazbom, šire vještine vizualnoga mišljenja, razvijaju doživljajne vrijednosti kroz likovni rad i vizualnu predodžbu (MZOŠ, 2006).

2.3. Likovni ciljevi

Likovna kultura ima svoje ciljeve:

- razvijanje kompetencija, sposobnosti, u likovnom izražavanju, odnosno vizualnoj interakciji
- stjecanje trajnih i iskoristivih znanja.

Ovi ciljevi se dijele na tri glavna zadatka, a to su: znanje, sposobnosti i stavovi, koje bi učenici trebali usvojiti na nastavi likovnog. Na primjer – shvaćanje i definiranje likovnih pojmova i sadržaja, pozitivan stav prema vrijednostima likovnog uratka, orijentirano likovno zapažanje (MZOŠ, 2006). Nastavni cilj u likovnom odgoju je odgajanje senzibilnosti za vizualno doživljavanje djela likovnih umjetnika i čovjekove okoline, razvijanje stilskih i ekspresivnih sposobnosti (Tanay, 2001; prema Spajić, 1989). Zadaci likovnog odgoja i obrazovanja kod učenika nastoje stvoriti aktivan, umjetnički odnos prema okolini u doživljavanju kreativnog. Taj aktivni odnos treba biti rezultat očuvanog spoznajnog postupka, a ne emotivnog ugođaja. Kao metoda, metodološko-misaoni proces je višekratno opravdan, odraz je aktivnosti i interesa koji su sastavni dio svake stvaralačke profesije (Grgurić, Jakubin, 1996).

2.4. Dječje likovne faze

Prema Šarančić (2014) je istaknuto nekoliko čimbenika dobrih strana likovnosti u članku „Dobrobiti likovnog stvaralaštva“. U tom članku je ukazala na vezu likovne umjetnosti

i psihologije, što je na neki način bilo pokretač likovnog stvaranja. Likovnost je proizvela upečatljive učinke i na djecu i na odrasle. Likovno izražavanje ima bitan utjecaj na razvoj djeteta.

Razvoj govornog, normativnog aparata teče od nasumičnog, izravnog doživljaja okoline, do sve veće složenosti i fikcije. Razvoj likovnog pojmovnog uvjerenja teče od nenadanog, izravnog, vidnog doživljaja svijeta do formiranja likovnih pojmova sve veće složenosti. Likovno izražavanje djeca počinju spontano, zbog nekog unutarnjeg nagona i želja, što je svojstveno svoj djeci svijeta. Vještina djetetova likovnog izražavanja je urođena, te je temelj razvoja vidnog, a nakon toga i likovnog mišljenja. Razvoju djeteta pridonose ruka i oko. Dijete uviđa kompleksnu figuru koja proizlazi iz kombinacije zasebnih komponenti. Razlikujemo neke oblike likovnog izražavanja kao vjerodostojnog bilježenja, prikaz inicijative u fazama kretanja vremenske proporcije, okomite i drukčije pozicije. Činjenica je da se djeca vole likovno iskazivati. U ranijoj dobi imaju instinktivni senzibilitet za igru. Neki smatraju da se djeca likovno iskazuju kako bi zadovoljila prirodnu potrebu za izražavanjem. Drugi izdvajaju angažiranost kao temelj likovnog iskazivanja. Ovi svjetonazori su samo dio istine. Likovno se djeca izražavaju kako bi prikazala ono što ih privlači i interesira. Isto tako ih inspirira alat kojim rade i sam postupak rada, te izravna predodžba i kretnje. Za djecu su važni dinamika i ugođaji. Temeljna težnja djece za vrijeme razvoja njihove likovnosti jest da stalno mijenjaju format rada što proistječe iz želje za produktivnim osvještavanjem i iskazivanjem viđenog. Želja za osvještavanjem u početku likovnog izražavanja nije svjesna, hotimična, ali nakon nekog vremena postaje (Grgurić, Jakubin, 1996).

Interes učenika prema likovnom se mijenja tijekom godina. Zbog razvoja tehnologije i društva u kojem živimo, interes dosta pada, ali je i dalje prisutan.

Djeca se počinju likovno izražavati zbog nekog svog nagona, unutarnje potrebe, spontano. Možemo reći da im je ta osobina urođena. Sposobnost za likovno izražavanje je temelj razvoja vidnog, a nakon toga i likovnog mišljenja. Dijete se likovno iskazuje na način da ističe ono što ga uzbuđuje i zanima. Odgojitelji imaju uvid u prirodu djeteta na osnovu njegova likovnog izražavanja (Grgurić, Jakubin, 1996). Da bi se dobile nove ideje i bolja veza između moždanih stanica, bitno je motivirajuće ozračje i aktivnost. Djeca, kroz likovne radove poboljšavaju opazajne vještine, uče se interpretiranju, opisivanju i analiziranju, te su na taj način u stanju bolje izraziti osjećaje i misli. Nadalje, djeca uče putem likovnih radova, da se likovni radovi mogu završiti na razne načine, te se tako razvija kritičko mišljenje, kreacija i nalaze

originalna rješenja (Šarančić, 2014). Razlike između učenika viših i nižih razreda iskazuju se i u interesima i u likovnom mišljenju. Ono što stimulira vizualnu radoznalost su organizacijski materijali, jedinstvenost u rješavanju problema likovnim sredstvima, spremnost za stvaranje novih postignuća. Ovi sadržaji potiču razvoj stupnjeva drugačijeg mišljenja iz domene vizualno likovnog odgoja i obrazovanja (MZOŠ, 2006).

U likovnom izražavanju možemo navesti tri razvojna stupnja koja su povezana s razvojem djece. Prvi stupanj obuhvaća period do sedme godine, drugi stupanj je razdoblje od sedme do četrnaeste godine i treći stupanj od četrnaeste do dvadesete godine. U 1. stupnju djeca spoznaju svijet koji ih okružuje i imaju neograničen likovni izričaj. U 2. stupnju djeca, promatrajući svijet oko sebe, ovladavaju sve zahtjevnijim likovnim izričajima. U 3. stupnju definiraju pravce likovnosti, likovni model i vrijednost (Read, 1945; prema Grgurić i Jakubin, 1996).

Također imamo podjelu po Linquetu, sa sljedećim fazama:

- Faza šaranja (do 4. godine) – koja proizlazi iz razvoja motorike igrajući se. Obično nastaje kao posljedica jednostavnih pokreta. U prvi plan dolaze dječji osjećaji i doživljaji, a crtež u drugi plan. Najprije dođe do likovnog izričaja gdje dijete čvrsto drži olovku šakom i umjesto nje, pomiče podlakticu.
- Faza dječjeg realizma: - rana faza dječjeg realizma (od 4. do 6. godine) djeca prikazuju okolinu tako da uključuju detalje i emocije.
  - Faza intelektualnog realizma (od 6. do 11. godine) dijete još uvijek slika okolinu, s tim da je u stanju dočarati detalje na predmetima i njihova obilježja
- Faza vizualnog realizma (od 11. do 14. godine) dijete nastoji približiti veličinu, što je više moguće, onome što vidi oko sebe. Ovakav način izražavanja se dosta primakao izrazu odraslih, a odmakao od dječjih izraza (Grgurić, Jakubin, 1996).

2.5. Likovne metode

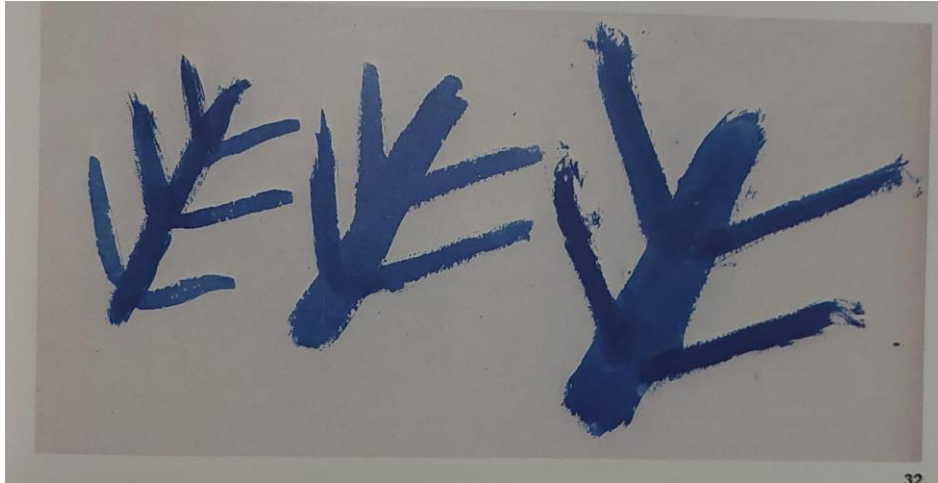
Učenike se može uvesti u život likovne umjetnosti raznim metodama:

- Analiza likovnih problema i logičko promatranje – potiče likovno izražavanje
- Metoda likovnog aranžmana – temelji se na problemskoj situaciji. Poticaji su likovni i stilistički elementi – učitelj sam stvara likovni scenarij
- Metoda razgovora – razgovor između učenika i učitelja
- Metoda demonstracije – pokazivanje svega što se percipira na osnovu viđenog

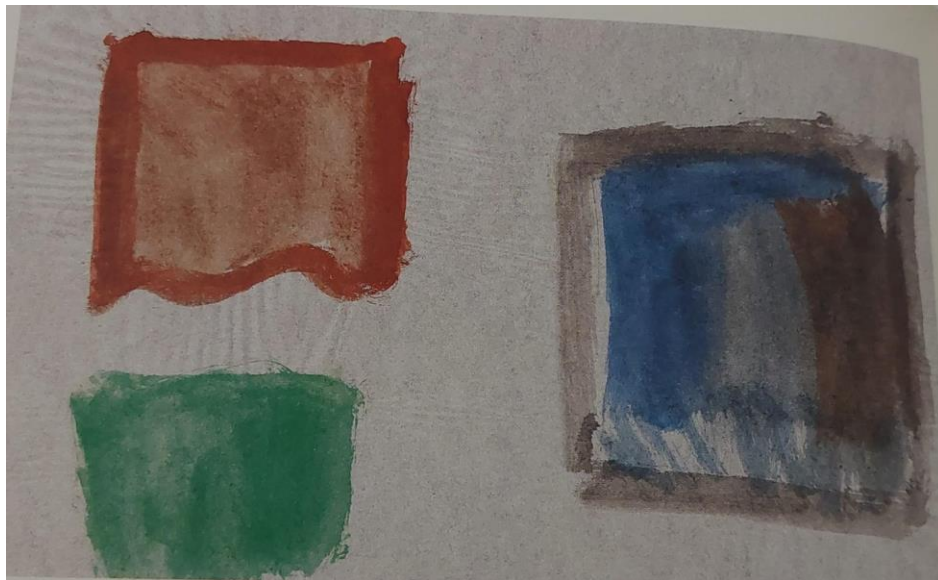
- Metoda rada s tekstem – pisani tekst izraziti likovno
- Metoda usmenog izlaganja – kazivanje, opisivanje, predočavanje likovne konstrukcije

Ove metode se međusobno povezuju u obrazovnom postupku, primjenjuje se više didaktičkih tehnika koje čine da je likovni odgoj maštovit i energičan (Grgurić, Jakubin, 1996).

Kao motivacija za izražavanje mogu poslužiti i likovna ostvarenja. Tako, crtež, skulptura, grafika, fotografija i slika, u razvoju kulture pisanog izričaja imaju važno mjesto (Rosandić, 2002). Kad su u pitanju likovni pojmovi kod djece, primjećuje se da za svaku pojavu iz vanjskog svijeta, svaki oblik, događaj, dijete ima svoje tumačenje i viđenje, i o njima nam govori na svoj način, svojim načinom izražavanja. Oni ne oponašaju situacije iz vanjskog svijeta, ni u situaciji kada oblikuju glinu, koja je medij sa tri dimenzije. Pojave iz svijeta oko sebe djeca oblikuju, ako ih društvo nije nečim ograničilo i tako prekinulo praktične i organske puteve misli kod djece i njihovo poimanje svijeta. Ukoliko se neka pjesma ponekad provede kao igra, zbog njezinih glazbeno-motoričkih vrijednosti, ona neće ostaviti nepovoljan trag u likovnom izražavanju djece. Svako nametanje nečijeg poimanja utiskuje interes, angažiranost i radoznalost djeteta za izražavanje, inovativno življenje, pojave i oblike života i svijeta. Djeca stalno istražuju svijet oko sebe, tako se zaustavljaju na likovnim radovima, doživljavaju ih i, zbog njihove praktične građe, lako pamte. U dobi od šest do deset godina djeca lagano šire raspon svojih interesa za strukturu, detalje, oblike i njihov likovni temperament. Razvoj likovnog izražavanja može biti usporen ili ubrzan, a to ovisi o tome koliko roditelji stimuliraju interes djeteta, podupiru njegova viđenja, koliko su bliski prirodi djeteta (Belamarić, 1987). Učenica je stih: „Taram baram beca“ prikazala u silaznoj kompozicijskoj liniji i spadao bi u grupu crteža „muzikalna potka u likovnom i govornom izražavanju“. Odnos kretanja, tj. ritmički odnos, bio je spoznajno jači nego što ga je dijete likovno iskazalo (Bašić, 1987).

Slika 1. Iz grupe crteža "Govorna melodijska linija" (Dijete i kreativnost, 1987) slika br. 32

Slika 2. Iz grupe crteža "Govorna melodijska linija" (Dijete i kreativnost, 1987) slika br. 33

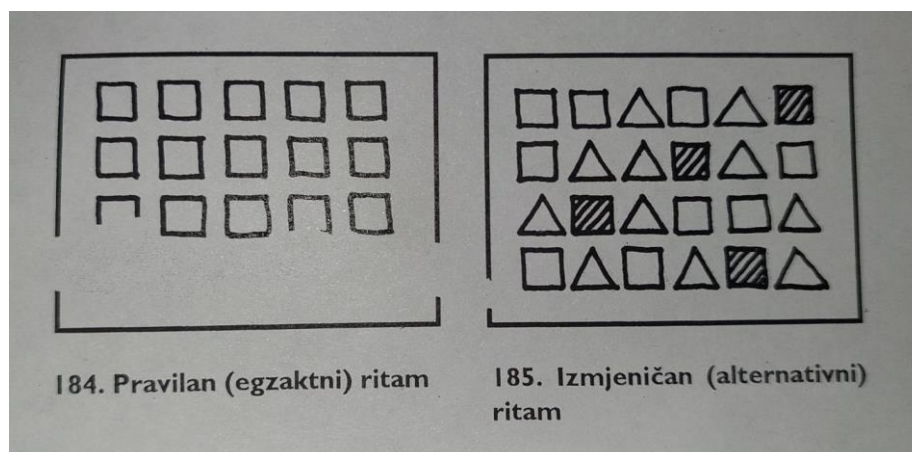
Didaktički pristup likovnoj umjetnosti i napuštanje klasičnog pripisujemo „tvorcu inovativnog likovnog poučavanja“ Franku Cizeku. On je početkom 20. st. prepoznao vrijednost likovnog djela kod djece. Također je koristio metode kojima je stvarao ugodnu atmosferu i usmjeravao djecu da rade po svojoj mašti (Balić-Šimrak, 2010). Osobnosti pojedinaca se odražavaju u njihovim radovima po ideji stvaralačke terapije. Sredstvo iskazivanja dijagnostičke komunikacije može biti kreativni likovni proces (Malchiodi, 1998). Prema istraživanjima vidljivo je da bavljenjem likovnim djelatnostima i umjetničkom obrazovanošću obogaćujemo i druge segmente spoznaje. Likovne aktivnosti potiču koncentriranje, usmjeravanje pažnje pa često bavljenje likovnošću djeluje na bolju koncentraciju i u drugim sferama. Likovne aktivnosti potiču opuštanje cijelog organizma što uvjetuje boljim življenjem.

Korištenje raznih materijala, poigravanje i traženje novih ideja, pridonosi razvijanju maštovitosti (Balić-Šimrak, 2010).

3. RITAM U LIKOVNOJ UMJETNOSTI

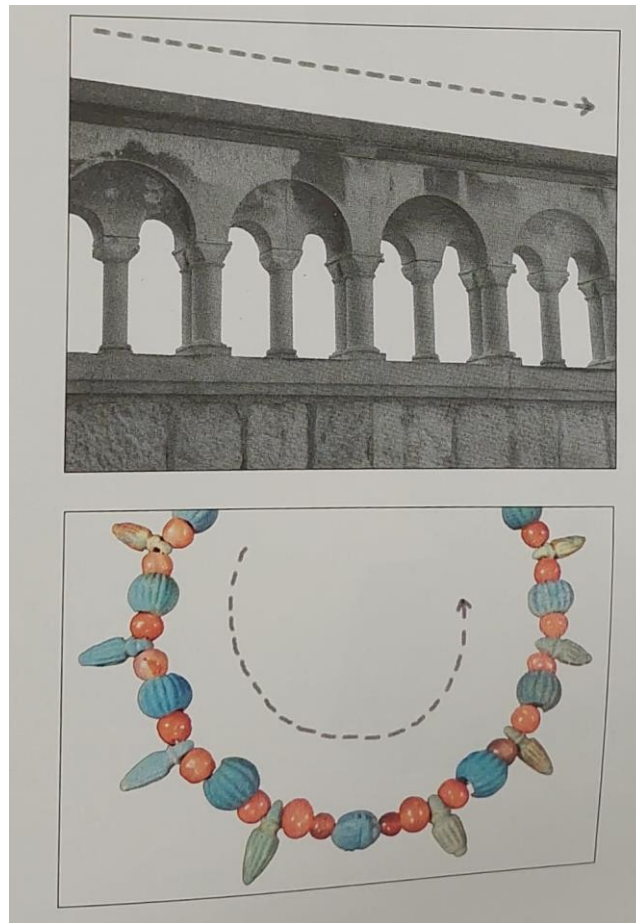
Ritam je precizno i jednoliko mijenjanje likovnih elemenata, izmjena protivnosti, ponavljanje, blisko kretanje. Javlja se na mnogo načina. Može imati oblik reda koji se stvara temeljem elemenata u zadanom pravcu ili vid polja koji nastaje modificiranjem niza. Ritamska ponavljanja mogu biti jednolična, općenita, pravilna ili promijenjena, izmjenična. Za ritam još možemo reći da je ponavljani čimbenik i ponavljani okvir između elemenata. Ritam se javlja, u likovnom izražavanju kao balans i stanoviti red, u uzajamnom odupiranju i promjeni tame i svjetla, linijskih pokreta kistom, sukobu hladnih i toplih boja, izmjenom prozora ili stupova u arhitekturi. Na razne načine, ritam se javlja, u svim umjetnostima. U arhitekturi, slikarstvu ili kiparstvu događa se u prostoru, u plesu, glazbi i pjesništvu - u vremenu (Jakubin, 1999).

Slika 3. Pravilan i izmjeničan ritam (Jakubin, 1999: 126)

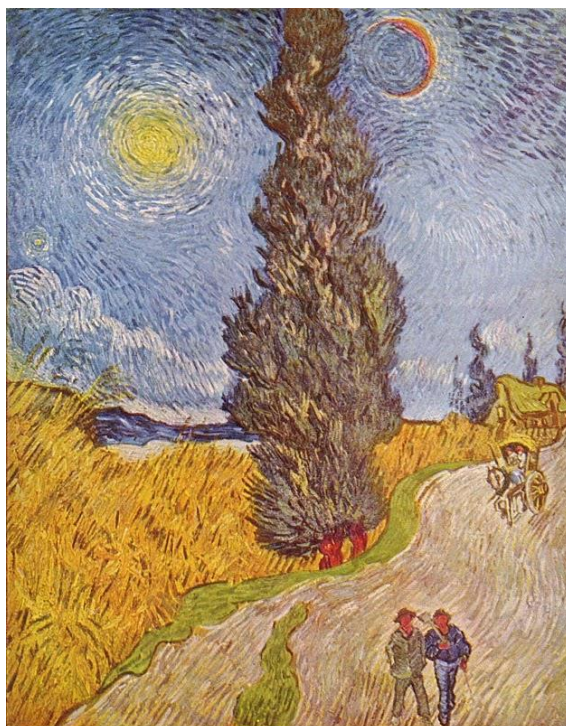
Ritam uočavamo svuda oko nas. Zapažamo ga u građi i uređenju života, u njegovom titranju kroz mjesto i vrijeme. On može biti istoznačan za izražajnost i živahnost, ali i za stabilnost i dosljednost. Ritam promjene u godišnjim dobima dao je nadu i teorijsko obrazloženje aspektu čovječjeg rođenja i smrti; kao što nakon zime svijet ne iščezne nego kreće ponovno oživljavanje prirode. Ritam je neizostavni dio svakog likovnog pučkog dekora i ornamenta, sastavljen od jednostavnih, kao i složenih ukrasa. Ritam može biti jednoličan ili zanimljiv. Ako istražujemo ritmove naići ćemo i na vidne (ograda, drvored,...) koji udovoljavaju istoj klasifikaciji kao i zvučni i pokretni (Huzjak, 2000).

Ritam je, između ostalog, vidljiv kod ponavljanja geometrijskih tijela u prostoru, a mogu se ponavljati u jednom ili više sljedova. Nizati se mogu u raznim pravcima (Tanay, 2008).

Slika 4. Različiti smjer tijela (Tanay, 2008: 43).

Ritmu je korijen u temeljnom osjećaju, tj. misaonom dijelu autorove osobnosti. Dok ritam određuje likovno djelo živahno, proporcija i simetrija ga reguliraju nepokretno. Ritam je najizvornija prezentacija autorove osobnosti. On je puls crteža, grafike, slike i kipa. Veliki umjetnici se poznaju po originalnom ritmu (Michelangelo, Caravaggio, Rubens, van Gogh...). Dok krivotvoritelji kreativnih djela vješto imitiraju oblike kipa i slike, ritam ne mogu (Peić, 1973).

Slika 5. Van Gogh-Čempres (Peić, 1973: 145)

U crtežu autora najsnažnije se očituje originalan ritam. Crta, kao da je povezana sa živčanom crtom autora. U potezu kista pri slikanju odražava se ritam i razotkriva misli umjetnika i identitet osjećaja. Imati sluh za pravilno razmjenjivanje suprotnih dionica u likovnim elementima, znači biti majstor ritma:

- u crti- sluh za preinaku svijetlog i tamnog, naglog i polaganog, uskog i širokog
- u boji- sluh za preinaku muklog i sjajnog, rijetkog i gustog, visokog i niskog
- u obliku- sluh za preinaku nenaglašenih i naglašenih dijelova zgrade ili kipa.

Bez ritma osjećaj za harmoniju i ravnotežu bi bio mrtva metoda. Ritam je u stanju oživjeti ono što je harmonizirano i uravnoteženo. Zbog sadržaja uloge ritma u slici, uzeli smo dvije slike s različitim motivima.

Dinamičan motiv – Val – japanskog slikara Hokusaija.

Statičan motiv -Planina – Cezannea.

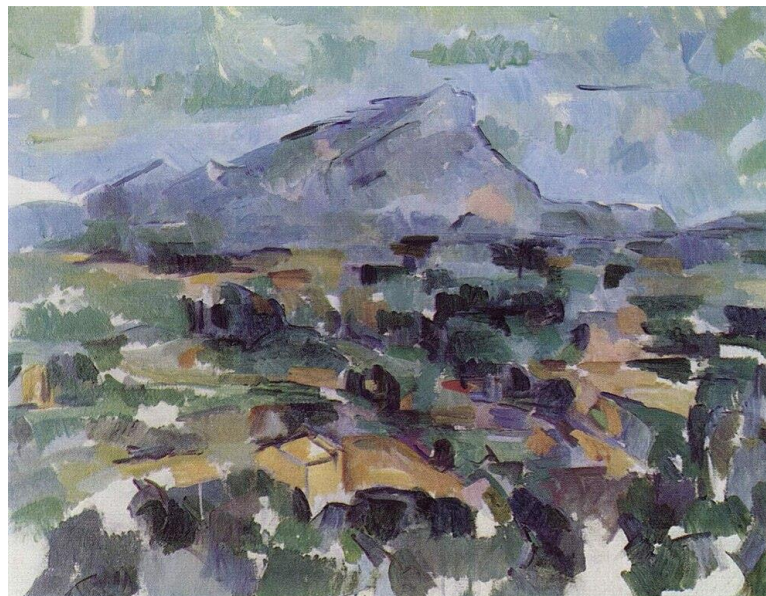
Pri određivanju ritma u slici i kipu treba biti veoma oprezan. Neki kip ili slika može imati energičan ritam u motivu, što ne mora značiti da ima i dinamičan ritam u likovnom tekstu: u elementima likovnosti (obliku, boji, crti). Ritam se razlikuje od mimike, kretnje, pokreta u motivu. Ritam je osjetilna predstava slikara ili kipara u likovne elemente. Temperament tih

elemenata otkriva njegovu osobnost, disanje, emocionalni tijek, misaonu putanju. U nepomičnom motivu planine ima isto toliko ritma koliko u dinamičnom motivu vala. Ritam je način kako se kod oba slikara spajaju spuštene i dignute dijelovi crta i kako uparaju uske i široke čestice boja. U svakom likovno vrijednom djelu sustavi žive spoznajno: konture i harmonija discipliniraju ritam, a ritam njih oživljava. Za neke umjetnike ritam je bio podloga njihova likovnog izričaja (Peić, 1973).

Slika 6. Hokusai-Val (Peić, 1973: 146)

Slika 7. Cezanne-Planina Sainte-Victoire (Peić, 1973: 147)

Prema N. Despotu uočavamo:

- Dominaciju- precizno nizanje uvijek istog parametra (a-a-a...)
- Alternaciju- (a-b-a-b...)

- Varijaciju- (a-b-c-b-a-b-c...)
- Gradaciju- crescendo, jačanje naglaska (a-A-a-A...)
- Radijaciju- spiralno, koncentrično širenje iz jedne točke (Huzjak, web izvor).

4. RITAM U KNJIŽEVNOSTI

Lirsko pjesništvo tj. lirika je grupni naziv za pjesnička djela gdje se na empatičan i osjećajan način izravno iskazuje ljudski doživljaj svijeta općenito. Lirsko pjesništvo je jezgrovit oblik izražavanja u kojem su sažeto iskazane misli i osjećaji. Lirske pjesme su najčešće kratke, izravne, te čitatelje motiviraju na maštanje i izazivaju razne osjećaje, najčešće su ljubavne, društvene, domoljubne, ... Lirika je prožeta emocionalnim stanjima pjesnika koja se odražavaju na čitatelje. Sastavnim dijelom lirike se smatra osjećajnost koja može biti intimnog i općeljudskog karaktera. Misaonost je jedna od sastavnica lirskog pjesništva. Pjesnici spoznaje o životu najčešće iskazuju slikovito, tako da čitatelje nagone na razmišljanje.

Osobnost pjesničkog tempa manifestira se u duploj mogućnosti njegove provedbe: gradivni ritam se postiže u prostoru pjesme slaganjem usporedivih redaka, a detaljni ritam nizanjem istodobnih melodijskih jedinica (stopa, akorda) u pojedinim redovima. I u starijem i u suvremenom slobodnom stihu, kao i u prozi prožetoj ritmom, ritmičko je organiziranje teksta manje rigorozno i ostavljeno imaginaciji. U tekstovima čiji ritam nije brojevno definiran, ulogu ritmotvornih čimbenika mogu zamijeniti razni modeli ponavljanja (anafora, epifora, gramatički međuodnos, gramatička jednakodjelnost) ili mjerna svojstva stiha (gafička razvedenost, rima,...). U nekim vrstama slobodnog stiha ritam može i izostajati, pa se originalnost pjesničkoga govora obraća gafičkoj razvedenosti ili eufoniji (Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, 2024).

U udžbeniku za peti razred Dveri riječi (Golem, Babić, Jelčić, 2009) stoji da lirske pjesme tematski mogu biti: domoljubne, ljubavne, pejisažne, misaone, duhovne, socijalne, itd.

Domoljubna pjesma izražava ljubav prema svom narodu, domovini i jeziku.

Primjer:

Sloboda je galeb

U slobodnom letu,

Sloboda je leptir

Na trešnjinu cvijetu

(P. Kanižaj, Sloboda)

Ljubavna pjesma govori o ljubavnim osjećajima prema voljenoj osobi.

Primjer: Ne ću da spomenem ime

Kako se zvala -

Djevojčica s kojom sam brao

U šumi lješnjake

(D. Tadijanović, Djevojčica i ja)

Pejsažna pjesma ima za temu krajolik.

Primjer: O male ptice, češljugari,

Što cvrkujete vrh topola,

Da li vam radost srce žari,

Il vam je grlo puno bola?

(N. Milićević, Češljugari)

Socijalna pjesma uzima siromaštvo, ekonomsku i socijalnu nepravdu kao temu.

Primjer: O ćuti, jedno tijelo,

Zaboravi jelo

I jedi strpljenje!

(A.B. Šimić, Siromasi koji jedu od podne do podne)

4.1. Ritam u lirskoj pjesmi

U udžbeniku hrvatskog jezika Dveri riječi ritam se opisuje kao ravnomjerno izmjenjivanje elemenata u pjesmama. Izmjenjivati se mogu naglašeni i nenaglašeni slogovi, glasovi, stihovi,... Na ritam pjesme može utjecati: duljina stihova, ponavljanje, stanka u stihu, izmjena kratkih i dugih stihova, jačina i brzina izgovora, itd. Ritam u čitatelju stvara stanovito raspoloženje koje je nastalo zbog doživljaja pjesme, a može odgovarati kroz misli i osjećaje.

Spori ritam izaziva smirene osjećaje, a brzi živahne. Dvije vrste ritma koje se najčešće javljaju u poeziji su spori i brzi ritam. (Golem, Babić, Jelčić, 2009).

Na ritam utječe nekoliko faktora: inverzija, opkoračenje, elipsa, stanka, prebacivanje i ponavljanje.

Josip Pupačić – Tri moja brata

Kad sam bio tri moja brata i ja,

kad sam bio

čtvorica nas.

Imao sam glas kao vjetar,

ruke kao hridine,

srce

kao viganj.

Jezera su me slikala.

Dizali su me

jablani.

Rijeka me umivala za sebe.

Peračice su lovile

moju sliku.

(...)

To su bila tri moja brata:

moj brat, moj brat, i moj brat.

(Pupačić, 1955)

Primjeri po Dveri riječi (2009):

Inverzija – red riječi u stihovima ili rečenicama koji je suprotan od uobičajenoga.

Kad sam bio *tri moja brata* i ja.

Stanka – granica između naglasnih cjelina, odmor između stihova ili strofa. Često dijeli stihove na manje dijelove. Nalazi se u stihovima koji su dulji od šesterca. Manje stanke obilježavamo jednom crtom, a dulje dvjema okomitim crtama. Stanku još zovemo i cezura.

Kad sam bio |

Četvorica nas. ||

Imao sam glas kao vjetar, ||

Prebacivanje – postupak u lirici u kojem se jedna riječ iz prethodnog stiha prebacuje u novi red.

Dizali su me

jablani.

Opkoračenje – postupak u pjesništvu gdje prenosimo riječi ili rečenice iz jednog stiha u drugi.

Rijeka me umivala za sebe.

Peračice su lovile

moju sliku.

Elipsa – stilski postupak u kojemu se širi izraz sažima u kraći, izostavljanjem nekih riječi iz rečenice. Ovakav, eliptični način izražavanja često možemo vidjeti u slobodnom govoru i u poslovicama kad se iz metodičkih razloga izostavlja dio rečenice.

Došli su. (*Oni*).

Ritam kao pojam se ne odnosi samo na književnost ili umjetnost riječi, nego je mnogo širi. Tako imamo ritam u glazbi, ritam pokreta u plesu, ritam u likovnoj umjetnosti. Ritam ima ulogu i u kompoziciji pjesme, a jedna od značajki izraza u pjesničkom stvaralaštvu je ritmičnost. U tvorbi stiha ritam daje određenu pravilnost. Kod vezanih stihova imamo izmjenu kratkih i dugih slogova koja je pravilna ili nenaglašenih i naglašenih slogova. O nekim parametrima ovisi ritam slobodnih stihova, a to su poredak riječi u rečenici, nabranjanja, ponavljanja, duljina stiha, itd. Na ritam utječu već spomenuti faktori (opkoračenje, stanka) i kod vezanih i kod slobodnih stihova. U lirskoj pjesmi obilježja ritma su takva da može biti smiren, brz, spor, uznemiren, ujednačen. Obilježje pjesme, koje može biti osjećajno ili misaono, izražava se ritmom. Iz toga proizlazi da sporiji ritam pripada tužnoj, a brži ritam veselijoj pjesmi.

Poznato je da je stih ritmička cjelina koja se sastoji od određenog broja slogova. Imamo više vrsta stihova (vezani i slobodni). Vezani stihovi su skupljeni u cjeline (strofe ili kitice), povezani su rimama, a slobodni stihovi sačinjavaju ritmičke cjeline neovisno o broju slogova.

Imamo podjelu prema broju slogova u stihu, pa tako nastaju peterci, šesteri, sedmerci, osmerci, deseterci, dvanaesteri,...

Jedna od stvari koja utječe na ritam pjesme je i rima. Stihovi se rimuju na različite načine. Parna rima – u četverostihu rimuju se prvi i drugi, te treći i četvrti stih. (aa bb)

Unakrsna rima – rimuju se prvi i treći, te drugi i četvrti stih. (ab ab)

Obgrljena rima – rimuju se prvi i četvrti, drugi i treći stih. (ab ba)

4.2. Ritam u retku i ritam redaka

Prema Kravaru (1993) proučavanje stiha, osim riječima prirodnog jezika može se izraziti fonološkom notacijom s ciljem da se izrazi ritam retka. Ritam stiha je složena pojava i govor se može ritmizirati na više načina. Pod pojmom 'ritam u retku' podrazumijevamo izmjenu ritmičkih signala u granicama pojedinačnih stihova, na primjer izmjenu naglašenih i nenaglašenih slogova u stihovima. Pod pojmom 'ritam redaka' podrazumijevamo ritmičko događanje zasnovano na ponavljanju cijelih stihova. Ritam u retku i ritam redaka razlikuju se po smještaju. Prvi se ostvaruje u okviru pojedinačnog retka, a drugome je redak impuls, dok mu je okvir čitava pjesma. Svaki od ovih ritmova se može pojaviti odvojeno, ali i u vezi jedan s drugim. Svaki je sposoban sam iznijeti teret ritmičke grupacije govora. Stih po svom ritmu je današnjim čitateljima najbliži preko naglašenih i nenaglašenih slogova što se može vidjeti na sljedećim primjerima u kojima se ostvaruje veza ritma u retku i ritma redaka.

Ja ne znam što si, sjena ili žena,

Ja ne znam što si, radost ili tuga,

Ja ne znam što si, oblak ili duga,

Ja ne znam što si, žena ili sjena.

(Matoš, Canticum canticorum)

U stihovima Ljube Wiesnera vidimo ritam koji je periodički, a po jezičnoj građi akcenatski.

A boje bi bile kao da se gase,

Da seljanka nije odlazila, pa se
U tom času tanka prašina pomakla
Snenim valom što se odbija od stakla.

(Ljubo Wiesner, Tihi život)

Na osnovi iskustava s različitim ritmičkim procesima, glazbenik dolazi do misaone formule ritma koja mora biti prisutna u ritmičkom događanju. Ritam u retku i ritam redaka imaju visoku simboličku mjeru i spadaju u teoretski pojam ritma. Ritam u retku je najgušće ritmičko događanje koje se može realizirati u jezičnoj građi. Ova dva ritma su različiti po opsegu, što određuje njihov suodnos.

Ritmovi se mogu razdijeliti na više skupina. Ritmički imaju tendenciju ponavljanja jednog signala i praznina među pojavama. Može se označiti 1 0 1 0 1 0 ... Drugi oblik je izmjenični gdje se ritam odvija kao izmjena dvaju signala, npr. 1 2 1 2 1 2 ... Komponente stiha u jeziku koje pridonose postupku doziranja slogova – naglašeni, nenaglašeni, dugi, kratki, razlikuju se i po fonološkim kriterijima, pa i po primjenjivosti u kontekstu ritma.

U stihovima iz pjesme Povratak A.B. Šimića prevladava ideja ritma kao naglasne periodičnosti propuštene kroz duge, različite retke:

Ja sam natrag došo
bez mutnih misli na svom licu
U ljetnu svjetlost
osmjehuje se blago moja duša
izidi na svoj prozor
gledaj...

Različite ritmičke formule mogu se proizvoljno mijenjati, što spada u slobodu nepravilnog stiha. Ritam se u nekoj pjesmi može graditi na razne načine. U nekom smislu slobodni i nepravilni stih spadaju u okvirno područje ritma redaka i ritma u retku, što podrazumijeva i njihove razlike (Kravar, 1993).

5. RITAM U GLAZBI

Prema filozofu Platonu, ritam je poredak (red u gibanju). Prema tome ritam je u glazbi red u gibanju, nizanju zvukova, tonova. Ritam je sastavni dio čovjekova života, pa ga možemo uočiti u hodanju, govoru, njihanju sata, disanju, itd. Imamo i ritmove koji su rezultat nekih ljudskih aktivnosti, na primjer zvonar, kovač,... Ritam unosi određenu pravilnost u trajanje tonova i zvukova, smišljenost, red, povezujući ih u skladnu cjelinu. Stoga ritam djeluje i na slušatelje i na izvođača glazbenih djela (Tomašić, 2003). Imamo nekoliko uopćenih definicija ritma, prema hrvatskom jezičnim portalu:

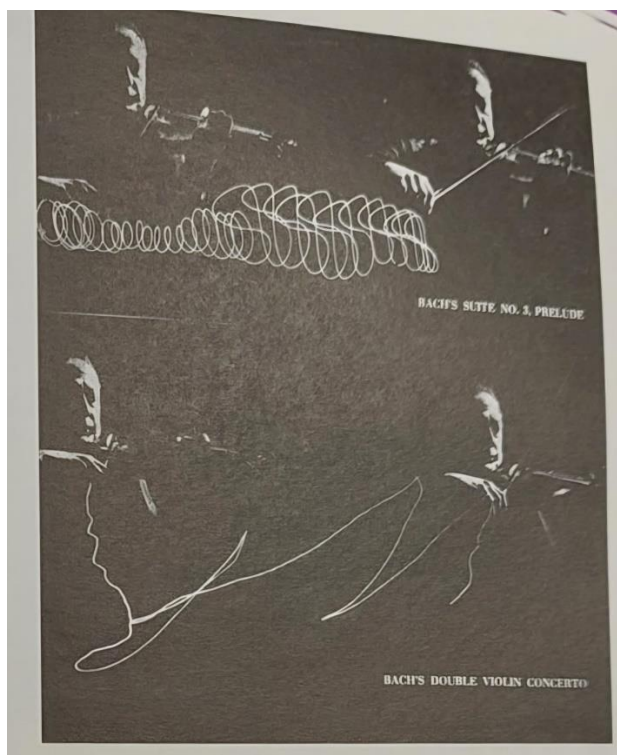
- obrazac u glazbi koji se ponavlja
- Izmjenjivanje dugih i kratkih slogova, varijacije glasa
- Ritam kao radnja koja se ponavlja, utakmica visokog ritma, ritam kao pokret, ...

Ritmika je skup stilova u glazbi, skup ritamskih glazbenih obilježja (Hrvatski jezični portal).

U glazbi, za isticanje ritmičke sastavnice služi posebni dio mehanizma, udaraljke. Oruđe glazbenog pripovijedanja je intonacijski element s kojim gradimo kompoziciju, prostor, smjer. Posljedice dječje motorike su točkice na papiru i dječje šare. Ritam se može prikazati na razne načine: tijelom, nogama, pokretom ruku, šake, prstiju, a izgovaranje riječi uz kretnju može se ispoljiti pljeskanjem, poskakivanjem, njihanjem tijela, mahanjem ruku. Isto tako se mogu upotrebljavati razna glazbala: zvečke, bubnjevi, udaraljke,... Ritam utječe i na razvoj tjelesnih sposobnosti, sluha, tjelesnu senzibilnost.

Metrika je bitan čimbenik za glazbena pripovijedanja kao i za glazbenost stiha. Metrika je u glazbi kvaliteta unutar uzajamnih odnosa, ritam je kvantiteta, a naglasak je početni ritmički zvučni udar na ton. Biološka funkcija je prirodna izmjena stezanja i opuštanja kucaja srca, udisanja-izdisanja, pulsa. U daljnjem čovjekovu razvoju je psihofizička funkcija metabolizma, i čitava glazbena, govorna i scenska umjetnost tako diše. Jedan ton ne čini glazbu, nego je to zvučna pojava. Za glazbu su potrebna najmanje dva tona, a glazbom ih čini ono što se događa u njihovim uzajamnim odnosima (Bašić, 1987).

Elementi glazbene kompozicije su ritam melodija, harmonija, oblik i boja (Proleksis enciklopedija). Glazbena kompozicija je raspored raznolikih glazbenih instrumenata u pjesmi. Na fotografiji se primjećuje kretnja gudala violine u dvije partiture drugačije brzine izvođenja. Može se vidjeti gustoća linija koje gudalo ostavlja (Huzjak, 2009).

Slika 8. Gudalo violine u pokretu (Huzjak, 2009).

U Hrvatskoj enciklopediji kaže se kako ritam oscilira prema vremenskom razdoblju, kulturnom stupnju nekog naroda iz kojeg dolazi, te iz ekonomsko-socioloških okolnosti. Afrička glazba je karakteristična po ritmičnosti koja je jako naglašena. Južnoamerička glazba uglavnom je karakteristična po ritmovima dok je sjevernoamerička glazba indijanaca zasićena dionicama u kojima dominira bubanj (Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, 2024).

Ritam je među najstarijim oblicima komunikacije između ljudi, te je pojedincima bliži i senzibilniji od govora. Može biti i podloga za izgovor prve riječi, dječje pjesme, brojalice, ples i sl (Šmit, 2001). Da bi se djecu uvelo u svijet glazbenog jezika i glazbe općenito, glazbeni pedagozi ukazuju na važnost ritma koji olakšava taj put. Da bi se to postiglo, jedan od načina su brojalice. Njihova definicija je da su one umjetničko-književni tekst ili kratke pjesmice koje se recitiraju na jednome tonu. Brojalice se navode kao sredstvo razvijanja osjećaja za ritam kod djece i susrećemo ih u mnogim kulturama. Prilikom njihova izvođenja, ritam se može predstaviti fizičkim pokretima kao i različitim instrumentima (Peteh, 1998). Po Buinac (1987) U glazbenom opismenjivanju, važan korak su i brojalice s kojima se djeca nesvjesno upoznaju, u početku, prilikom obrađivanja. Imamo termin koji možemo svrstati u dječji folklor. Ovo tajno djelo folkloristi nastoje spasiti od zaborava. To nastoje i neki pjesnici za djecu. Tako je sačuvana narodna pjesma Tašun, tašun, tašana.

Tašun, tašun, tašana

I svilena marama.

Ko tašuni 'leba da,

Rodila mu šenica

I vinova lozica.

Tašun, tašun, tašana

I svilena marama;

U marami šećera

Da mi dete večera

(Narodna).

Glazbene igre se također koriste za razvijanje ritma kod učenika. One se uglavnom izvode po principu imitacije. Učitelj može izvesti ritamsku frazu uz pomoć udaraljki ili pljeskanjem, tako da to svi učenici mogu ponoviti (Šulentić Begić, 2016). Ako gledamo na dva tona kao na posebne pojave, još su samo zvučna disciplina. Ono što se događa između, odnos od tona do tona, stvorit će iz njih glazbu. Oblici, tonovi, riječi, bez uzajamnih odnosa ne mogu biti umjetnost. Inovativnost je stvaralačko kazivanje (Bašić, 1987).

Područje glazbene kreativnosti odnosi se na tonsko slikanje, improvizaciju pokretom i na improvizaciju ritma. Manje ritamske cjeline, govor, slog, udaraljke mogu doprinijeti improvizaciji ritma. Ova improvizacija odnosi se i na improvizaciju različitim glazbalima, rukama, nogama i glasom (Nastavni plan i program, 2006).

Činjenica je da postoje tri glavna elementa ritamske sposobnosti: kognitivne sposobnosti, ritamski impuls za akcijom, motoričke sposobnosti (Seashore, 1967; prema Rojko, 2012). Prilikom primanja podražaja određuje se visina tona i šalje u centar za sluh, a ritam se ispoljava nakon što se izvrši red spoznajnih procesa. Intonaciju možemo, pri procesuiranju, osjetiti kao konkretan pojam, a ritam ne možemo zbog apstrakcije (Vasiljević, 1999). Ritam možemo spoznati iz različitih kutova gledanja, s ciljem boljeg razumijevanja njegova značenja. Ako sagledamo aspekte ritma, psihološki i estetski, vidimo da on objedinjuje dijelove glazbe: mjeru i tempo (Rojko, 2012).

Značenje pojma ritam nije ograničeno samo na glazbu s obzirom da ritam susrećemo u mnogim segmentima ljudskog života. Zato se ritam smatra slojevitim pojmom (Rojko, 2012).

„Ni koja umjetnost nije s bićem glazbe u tako bliskom srodstvu kao jezik“ (Kuhač, 1905). On u svojim razmišljanjima postavlja tezu o sličnosti jezika i glazbe. Jeziku i glazbi je ritam važan faktor. Jezik je svojevrsna glazba zbog brzog ritma i izražajnih mogućnosti, a glazba je posebna zbog mogućnosti kojima izražava opseg, snagu i punoću. U nedostatku glazbe u nekom prikazu, riječ preuzima dominantnu notu (Kuhač, 1905; prema Majer-Bobetko, 1991).

Prema Majer-Bobetko (1991) iako izgleda prepoznatljiv, ritam nije moguće potpuno definirati. Ritam je prisutan kada je riječ o odnosima pokreta ili fizičkih tijela ili zvukova, kao i onda kada se govori o odnosima slikovnih umjetnosti. Glazba, za razliku od ostalih umjetnosti izgrađuje vrijeme, najviše uz pomoć ritma. Ritam je, u širem smislu, ravnomjerno izmjenjivanje nekih elemenata. On organizira protjecanje vremena u glazbi. Osnovni karakter ritma u glazbi proizlazi iz činjenice da može biti i jedini čimbenik glazbenog izraza, kao što je primitivnim narodima bio bubanj. Sugestivnost ritma je takva da možemo prepoznati melodiju kucanjem neke ritmičke okosnice prstima. Osnovni zadatak ritma u glazbi je organizacija jedinica u vremenu, što se očituje u pravilnom izmjenjivanju njihovih naglašenih dijelova. Javljuju se dvije glavne mogućnosti: dvodijelnost (gdje iza naglašene dolazi nenaglašena jedinica ♪ ♪) i trodijelnost (gdje iza naglašene dolaze dvije nenaglašene jedinice ♪ ♪ ♪). Ritam ima mogućnosti podjele, tj. dvodijelnost i trodijelnost gdje nastaju jednostavne dvodobne i trodobne mjere. Po Rojku (2012) mjera i tempo, uz ritam čine vremensku dimenziju glazbe. Izraz koji se koristi u svakodnevnom govorenju je fraza 'brzi ritam', iako se zna da brzina spada u kategoriju tempa. Vezivanje pojmova ritma uz određene ritamske događaje, učenicima olakšava pamćenje istih. Važno je razdijeliti definiciju ritma i mjere, te se ti pojmovi mogu definirati paralelno. Mjeru gledamo kao nekakav okvir u kojem se ritam ostvaruje (Požgaj, 1950) ili gledajući ih na način da se mogu opisati kao figura i pozadina, gdje ritam čini figuru, a mjera pozadinu (Rojko, 2012). Množenjem (2x2, 2x3, 3x2, 3x3, ...) i zbrajanjem (2+3, 3+2, ...) se dobiju složene, izvedene mjere. Iz spomenutih podataka proizlazi da mjeru i ritam nije nužno prepoznati. Sklad mjere i ritma na određeni način podsjeća na odnos između tišine i pauze.

„Ritam živi svojim vlastitim životom; on se provlači kroz granice taktova ne poštujući teoretski zamišljene naglaske teških doba i ističući svoje naglaske prilagođene logici muzičke

misli“, a mjera je „samo okvir, uporište u organiziranju protjecanja vremena“ (Andreis, 1975; prema Majer-Bobetko, 1991:14).

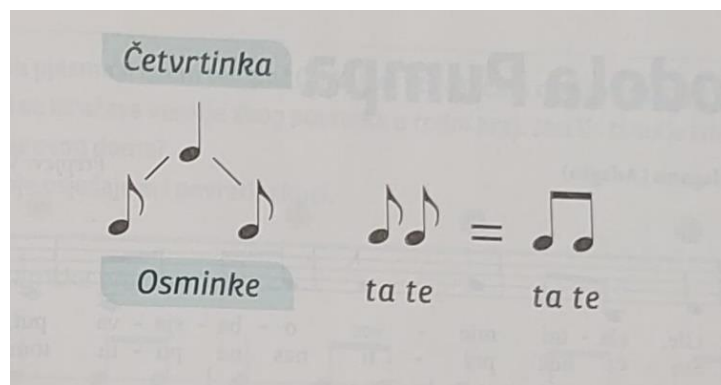
Ne postoji problem ritma samo u glazbenoj umjetnosti, što je teoretičare umjetnosti potaklo da traže srodnost između glazbe i poezije. Ritmička raznolikost je poeziji uglavnom nepoznata, dok ju tradicionalna zapadnoeuropska glazba sasvim omogućuje.

5.1. Učenje ritma

Da bi se djeci pojednostavnilo učenje i razumijevanje ritma, određeni glazbeni pojmovi se trebaju konkretizirati. Možemo ih nazvati sustavom govorenog trajanja, te uz njega postoji još sistema ritamskih imena. Učenici mogu savladati ritam bez korištenja govorenih trajanja. Ne moraju imenovati ritamske pojmove da bi ih usvojili. Figure ritma mogu imenovati neutralnim slogovima, tako će se za izgovaranje različitih ritamskih figura koristiti isti slog (Rojko, 2012).

5.2. Tempo

Tempo je naziv za brzinu izvođenja glazbenog djela. Određuje ga skladatelj i upisuje se iznad crtovlja.

Slika 9. Allegro 4 u glazbenom svijetu (Dvorak i sur., 2014:45)

Tempo pridonosi izrazitom ritmičkom bogatstvu u glazbi gdje ima širi opseg nego u poeziji. Za brzinu izvođenja imamo termin pod nazivom tempo. U ranom baroku pojavljuje se većina termina za označavanje tempa i još su u upotrebi. Oznake za pet osnovnih tempa: vrlo polagano, polagano, umjereno, brzo, vrlo brzo (Majer-Bobetko, 1991). Tempo ne stvara promjene u odnosima ritam-mjera, nego ih pomjera prema bržoj ili sporijoj izvedbi (Vasiljević, 1999).

5.3. Arza-teza

Ritam ima dva osnovna dijela: arzu i tezu. Arza je doba koja označuje napetost ili zamah, još se zove laka doba, dok je teza teška doba i ona djeluje kao smirenje, popuštanje. Pošto arzu izvodimo s lakoćom u glasu prilikom pjevanja, zato se i zove laka doba (~), dok tezu izvodimo s težinom u glasu i zato se zove teška doba (-). Pošto je teza oznaka ritamskog toka melodije, označuje točku vremena u kojoj se ritamsko gibanje smiruje. Uloga joj je da povezuje sve elemente ritma (visinu, boju, jačinu, trajanje). Sastavljeni ritam je onaj koji se sastoji od više arza i teza i u njemu su često skupine nota, a ne samo pojedine note. On nastaje na dva načina: 1. nizanjem (povezivanjem) dvaju ili više osnovnih, jednostavnih ritmova. 2. stapanjem (sažimanjem) više osnovnih, jednostavnih ritmova.

Jednostavni ritam – jedna nota na arzu i jedna nota na tezu.

Sastavljeni ritam – više od jedne note na arzu i više od jedne note na tezu (Tomašić, 2003).

6. KORELACIJA KAO METODA U NASTAVNOM PROCESU

Korelacija kao izraz, često se koristi u didaktičkoj provedbi školskog sata. U korelaciji hrvatskog jezika i likovne kulture- koristi se crtež nekog teksta, hrvatskog jezika i glazbene kulture- opisom doživljaja neke glazbene kompozicije, likovne kulture sa prirodom i društvom- crtanjem biljaka i životinja. Ako prevedemo riječ korelacija, možemo je definirati kao međusobni suodnos, obostrana srodnost (Huzjak, 2001). Pod korelacijom smatramo stavljanje elemenata u bliske, posebne veze. Zato je neophodno uvrstiti stvaralačku aktivnost pomoću koje ćemo osvijestiti uzajamne poveznice koje drže djelo na istom mjestu i konceptijski te veze prebaciti u drugi medij. Djelo počinjemo prepoznavati, vidjeti, čuti i na kraju vrednovati (Huzjak, 2001).

Međusobna korelacija likovne kulture, glazbene kulture i hrvatskog jezika ima za svrhu razvoj kreativnih i izražajnijih mogućnosti učenika (Lazzarich, 2017). Po Rosandiću (1986) povezivanje likovne i glazbene kulture, te nastave književnosti ostvaruje se na više načina:

- Usporedba djela likovne i glazbene kulture i književnosti po zajedničkoj temi
- Povezanost književnih likova s glazbenom i likovnom umjetnošću
- Odnos rodova i vrsta književnosti prema djelima glazbene i likovne umjetnosti
- Životopis pisca- učinak glazbene i likovne umjetnosti u umjetničkom izražavanju nekog pisca.

Učenici rado sudjeluju u radu gdje se vežu različita umjetnička područja i gdje se koreliraju razne aktivnosti. One se ostvaruju kroz slične načine izražavanja i stimuliraju slobodu izražavanja. Važno je kod učenika razvijati rutinu izražavanja, stvaralačko izražavanje, jer se temelje na uzajamnim umjetničkim preplitanjima (Lazzarich, 2017).

U radu s učenicima poželjno je povezati ritmove kroz različite izričaje: pjevanjem, izgovaranjem, dirigiranjem, plesom, pokretom. Ritmovi se mogu poučiti putem likovnih komponenti. Povezanost se može dočarati kao bliskost jedinstvenom angažmanu, međuodnos dvaju korelata. Možemo razraditi aspekte iz nekoliko predmeta korelacijom na satu. Npr. nastavni predmeti se povezuju formatom u tzv. danima integracije, gdje se može pogriješiti ako se povezuje po temama, a ne po sadržaju (Huzjak, web izvor).

6.1. Korelacija u književnosti

U likovnom, ritam kao upečatljivi faktor umjetničkih djela, unosi stanoviti red u odnosima linija i boja, a u pjesništvu ritam se postiže stankama, stilskim figurama. Književno djelo bi trebalo inspirirati učenike, motivirati ih da se iskazuju putem raznih umjetnosti na razne načine.

Korelacija u nastavi ima stanovitu prednost jer dolazi do povezivanja postojećeg znanja i novog gradiva na osnovi međupredmetne i unutarpredmetne korelacije. Među češćim korelacijama je likovno-literarna jer povezuje likovni i pripovjedni izraz s istom temom. Imamo više ovakvih izvora korelacije koji se mogu primijeniti u nastavi. To su: razglednice, umjetnička djela slikara, novinski isječci, katalozi. Na ovaj način se razvijaju sposobnosti u smislu prepoznavanja značenja književnosti, potiče kreativnost, prepoznaje likovnu i glazbenu umjetnost. Ovakve korelacije imaju značajan utjecaj na moralni razvoj djeteta. Kroz likovne, glazbene i pisane aktivnosti, raznim metodama i postupcima izražavanja, učenici razvijaju svoje sposobnosti kreativnog izražavanja. Da bi se učenici likovno ostvarili, najčešće se potiču književnoumjetničkim uratkom.

B. Pavlović, pjesnik, kao nadahnuće za osobnu poeziju usmjerenu djeci, izabrao je grupni dječji crtež. Pjesnik bi pročitao nekoliko stihova da čuje odaziv. Te stihove bi djeca dorađivala samostalno. Takav način rada je bio inovativan u metodologiji grupnoga učeničkoga izražavanja. Ovaj način rada je ubrzo odbačen kao didaktički raskol u razvoju maštovitosti. Istaknut je stav da je stvaralaštvo pojedinačan čin. Dok stvaraju, npr. likovno djelo, djeca su jako zanesena, ali to kratko traje. Ili u književnosti, djeca nemaju ni dovoljno kreativnosti ni ustrajnosti za cijelu pjesmu. Pobornici grupnog djela su polazili od predodžbe – što ne može pojedinac, možda mogu djeca zajedno. Postoji više pretpostavi o nastanku umjetničkog djela.

Neke se vežu uz kolektiv, neke uz neku osobu nepoznatog naslijeđa, a neke i za jedno i za drugo, ponajprije za društvenu svijest (Pavlović, 1957 prema Buinac, 1987).

Ako se uvede u nastavu književnosti dio likovne umjetnosti, osobito u nastavu poezije, ostvaruje se široki raspon mogućnosti za razvoj vizualne kulture učenika. Na taj način se realizira veza književnosti i likovnosti. Ako se promatra likovno djelo, na taj način se razvija osjećaj za lijepo (Sabljić, 2011). Howard (1916) kaže da imamo više načina kod povezivanja Likovne kulture i književnosti:

- motivacija uz pomoć slika, npr. ilustracija kao osnova za vizualizaciju budućeg djela
- Vizualni put kao pokretač snažnog dojma, (dojmovi dobiveni vizualizacijom su jači od dojmova dobivenih putem drugih osjetila)
- Izgled slike motivira na čitanje književnog djela.

Ciljevi u likovno-literarnoj korelaciji imaju velik raspon – od mašte, motivacije, intelektualnog i psihomotoričkog razvitka. Cilj je razviti stvaralački, aktivni odgoj u doživljaju umjetničkih dijela (Grgurić, Jakubin, 1996). Likovno-literarna poveznica utječe na razvoj motoričkih vještina kod djece kao i sposobnosti da se iskažu kroz likovni format. Ona je važna za rad u učionicama i u igraonicama.

Po Dikliću (1989) ritam u likovnoj umjetnosti, kao element umjetničkog djela, donosi sklad u odnosima linija i boja, a u pjesmi, ritam se postiže stankama, stilskim figurama, itd.

6.2. Tematska i strukturalna korelacija

Korelacija podrazumijeva traženje, te opisivanje i nabranje primjera nekog izraza iz jednog predmeta u drugi. Zadaci korelacijsko-integracijskog sistema su: pronalaženje istih i drugačijih elemenata između organskih formata, razvijanje mogućnosti zapažanja i pronalaženja drugačijeg odnosa prema temi, razvijanje inovativnosti i imaginacije, uspoređivanja i konstruktivnog mišljenja, razvoj sposobnosti donošenja zaključka. Kod Salopeka se ističu tematska i strukturalna korelacija. Kad govorimo o tematskoj korelaciji, nakon odabira teme komparira se odabrani pojam (npr. zima u pjesmi, Zima kao skladba, zima na slici). U nastavi, u sustavu tematskih sastavnica, tematsko povezivanje se zasniva na pedagoško-psihološkim mjerilima, odnosno primjereni su doživljajno-spoznajnim potencijalima učenika. Isto tako se izgrađuje tematsko povezivanje u sadržajima iz drugih predmeta ili područja. Kod strukturalne korelacije bira se glavna riječ. Tako pjesma može koristiti prilikom učenja samoglasnika i otkrivanje njihove zvučnosti, otkriva se vokalna uloga

i visina zvuka, a potom se dočaraju kroz vidove i boje. Ovakvo spajanje osigurava i znanje i hipoteze. Povezivanje valja odrediti nastavnim planom i programom, a ujedno treba suvislo povezivati nastavne formate (Salopek, 2012). Strukturalnost je najbitnija osobina korelativnosti. Strukturu shvaćamo kao unutarnje pravilo koje gradi neki oblik, odnosno nevidljivo tkivo koje drži na jednom mjestu koncept neke pojave (Huzjak, 2001). Strukturalno razmišljanje u sebi sadrži i jaku odgojnu crtu koja upućuje promicanje, a ne fokusiranje na vlastito mišljenje i dojmove. Djecu se obično uzima kao „takve kakvi jesu“, što nije dobro, nego ih treba poboljšavati ili nema potrebe za školom (Huzjak, 2009).

Oblik metodičke pripreme za nastavu je i korelacija koja upućuje učenike na uspješniji, učinkovitiji, prihvatljiviji način rada, kao i do postizanja odgojno-obrazovnih i funkcionalnih metodičkih zadataka. Prema Dikliću (1989) nastavna i pedagoška istraživanja do sada su bila usmjerena na sadržaj nastavnog sistema. U pristupu nastavi danas važno mjesto zauzima učenikov položaj u nastavi, tj. njegovo kreativno angažiranje, kao i inovativno ponašanje učitelja u nastavi.

Begović (2010) navodi da pjesmi i njenim riječima treba dati smisao, glazbu, pokrete kao npr. ples i gestualnost, te sliku (kroz formu i grafizam) koji zahtijevaju glasovne modulacije pri izvođenju tj. recitiranju. Ruski formalisti su otkrili glazbenost metodičkim proučavanjem književnosti, te poručuju kako iz amorfnog lingvističkog sadržaja i automatizma vlastitih predodžbi, prijeći u izvornu čistoću jezika. Zvukolike riječi mogu pridonijeti emotivnom skladu. U francuskom nadrealizmu „spontano funkcioniranje duha“ slično plesu vrača, koji otkriva podsvijest pojedinca, san u spontanom otkrivanju misli. Ponekad tepanje djeteta izražava čudne slike koje su popraćene pokretnim elementima i glasovnim sadržajima. Duhovne odrednice koje su udružene s ritmom i melodijom neposredno djeluju na njihovu cjelinu. To dokazuje da glazba u poeziji istinski živi. Da izbjegnemo izričajnu suhoću, pjesnici traže glazbenu ljepotu u svojim poetskim djelima, a instrumentalni kompozitori su u potrazi za poezijom. Poezija i glazba su kaleidoskop blagih prijelaza i naglih kontrasta koji iznenađuju duhom stvaralaštva. Najljepša poezija je ona koja se čitateljevoj duši odsvira kao na instrumentu. Posebno se izdvajaju naglasne spona u onomatopeji, dužini i riječi koje idu prema vrhuncu, te kad je ritmično-glazbena potka veća od smislene. Glazba je odvojiv dio identiteta u osnovnim odlikama moderniteta i te stilske označnice kroz pjesmu mogu unijeti nostalgični tonalitet ili uraganski ritam. U proznim pjesmama osjeća se slikovno-glazbeni ritam kada glasovne cjeline imaju prividnu ravnotežu među riječima, osjećajnost i usplahirenost. Kad se pjesma može lako uglazbiti i otplesati, znači da se pretvara u slikovit opis (s blagim

gramatičkim obvezama), u akciju, melodiju, pa se jezična sistematika pretvara u glazbenu. Kronometarski ritam i precizna strogoća u rimovanju kod Matoševih pjesama nije pravilo ni izuzetak za usklađenost s glazbom.

6.3. Glazbena korelacija

„Odnos riječi i glazbe nije samo funkcionalan, jer je pjesnik svjestan da glazba riječima daje veći domet i nosivost smisla“ (Mrkonjić, 2010). Kod Jaufrea Rudela u pjesmi posebnu važnost ima glazba jer se iz valjane skladnosti stvara validnost ostalih sastavnica pjesme, npr. verbalnih. Prvo doba stiha se zove i prvo doba napjeva što uključuje množine raznih metričkih uzoraka kod trubadura. Napjevi uzmiču paralelno s osamostaljenjem glazbe zbog nadmoći nekih metričkih uzoraka. Krajem 19. st. odnos glazbe i poezije postaje autorefleksivna tema koja se zove sinestezija tj, Baudelaireova teorija suglasja. „Fluidnost i subjektivizam glazbenog medija nalaže da se razbiju oštro ocrtani obrisi, oni viđeni kao i oni što ih je propisivao objektivistički crtež parnasovske lirike“ (Mrkonjić, 2010).

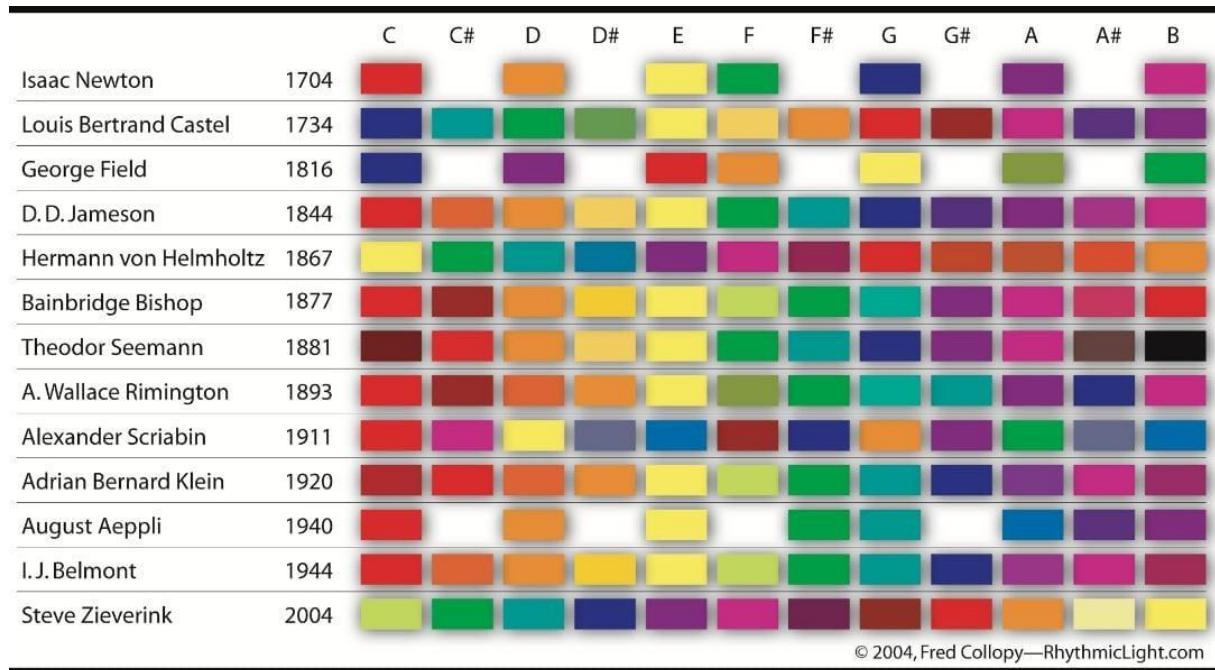
Kako bi proizveli ljepotu, glazbena i likovna umjetnost koriste sredstva harmonije i ritma. Slikarstvo i glazba su luksuz koji ljudskoj duši treba-po mišljenju Platona. Ističe da kroz likovnu umjetnost i glazbu dolazi do povezanosti harmonije, ljepote, sklada, morala i ritma (Miller, 2002). Po Synaesthesia Research Group (2008) neki su umjetnici iz 19. i 20. st. mogli pronaći nadahnuće u glazbi i pretvoriti ju u vizualnu sliku. Iz doba antičke Grčke i Platonovih teorija o vezi tona i harmonije s vizualnim umjetnostima, potječu korelacija vizualnih umjetnosti i glazbe. Umjetnici nalaze u 19.st. razne načine izvođenja glazbe. Imaju poseban odnos sa glazbom uključujući i spektar boja. Neki od skladatelja sa sinestezijom su Beethoven i Schubert. U prošlosti se o vizualnim umjetnostima i glazbi često govorilo kao o suprotstavljenim i izdvojenim pojmovima. Danas jasnije razumijemo međuovisnost ovih umjetničkih disciplina i njihovog prožimanja i ekspresije (Miller, 2002). istraživanje L. E. Marksa pokazuje suodnos između viših tonova i osvijetljenosti boje, i obratno (Marks, 1982).

Glazba koja je nastala na temeljima razlikovanja suglasja i nesuglasja, korištena je kao model za teorije boja, kao temelj za određivanje sklada kolorističke varijante (Jewanski, 2002). I.Newton je skrenuo pozornost na podudaranje raspona boja u notama na glazbenoj ljestvici:

- Ton C – crvena boja
- Ton D – narančasta boja
- Ton E – žuta boja
- Ton F – zelena boja

- Ton G – plava boja
- Ton A – indigo boja
- Ton B – ljubičasta boja (McDonnell, 2007).

Error! Reference source not found.

Slika 10. Spektar boja na ljestvici (Collopy, 2004).

Značenje i izričaj u glazbi mogu se doživjeti i da ih se smisleno ne spozna. Postavlja se pitanje je li glazba poseban predmet ili je simbol odnosno znak. Riječi razgovornog jezika predstavljaju vokalni znak jer su ujedno i zvučne pojave i akustička realnost. Zvuk, po prirodi pripada glazbenom znaku jer je prvenstveno objekt, građa. Kad je u pitanju glazba, zvuk je njena osnovna građa (Majer-Bobetko, 1991).

„Likovna i glazbena umjetnost obraćaju se različitim ljudskim čulima, uhu i oku, i premda se bitno razlikuju po svojim izražajnim sredstvima povezivanje likovnog i glazbenog područja, tamo gdje je to moguće blagotvorno je za oba predmeta“ (Kuščević, 2000). Tematska povezanost likovne i glazbene kulture pruža razne mogućnosti povezivanja, pa tako zbor, orkestar ili neka glazbala mogu biti dobar motiv za stvaranje likovnim elementima u prostoru. Pošto je ritam važan u likovnoj i glazbenoj umjetnosti, neophodno je njegovanje i razvijanje likovnog i glazbenog osjećaja za ritam kod učenika. Prilikom osvješćivanja pojma ritam polazimo od okoline u kojoj dijete živi npr. možemo učenike uputiti da oslušuju udarce olovke po klupi, ritam otkucaja sata, ritmički odjek cipela dok hodaju po hodniku, itd (Kuščević, 2000).

V. Kandinsky je jedan od umjetnika koji je u slike odlučio uključiti taktiku, ideje i glazbene modele. Rezultat je često neslikovit, nesugestivan i imaginaran, te tako primiče slikarstvo glazbenim određenjima. Zajednička komponenta vizualne umjetnosti i glazbe u djelima sa kombinacijom ovih dviju grana je model konstrukcije (Hutchison, 1997). Jedna od glavnih zamisli Kandinskyjeve umjetnosti je želja za stvaranjem slikarske skladbe koja će ujedno motivirati refleks sluha i vida. Nastoji postići novu, umjetničku figuru glazbe (Ward, 2006). Kandinsky je imao taktiku slikanja - složiti oblike i boje u zadanom pogledu rada pojedinca, a vodeći oblik je „oblik disonance“. To bi bila kompozicijska konstrukcija koja se sastoji od protivnosti i suprotnih boja i oblika. Na ovaj način je Kandinsky držao napetom cijelu površinu slike da bi proizveo sjedinjenu simetriju (Annis, 2008).

Slika 11. Kandinsky - Fuge (<https://colourmusic.x10host.com/maistre3.htm>)

Iako su različite, likovna i glazbena umjetnost, u načinu izražavanja, obje umjetnosti pokreću umjetnički duh kod ljudi. Glazba izaziva razne emocije, stvara ugođaj, popravlja raspoloženje. Likovna umjetnost izaziva slične reakcije (Sicherl-Kafol, 2001; prema Gregurić, 2022).

Kao poveznica likovne i glazbene kulture može se upotrijebiti i ton. Ton je osnovno izražajno sredstvo glazbe. U slikarstvu ton označava količinu svjetlosti u boji i omogućava likovno izražavanje na osnovi svjetla i sjene. Da bi učenici bolje shvatili pojam tona, treba ih upoznati s postupkom miješanja boja. Učenicima se može dati da uspoređuju boje na papiru i slušaju razliku u zvukovima (niski i visoki), tako mogu spontano otkrivati tonske vrijednosti i

u glazbi i u slikarstvu. Obrada sugestivnih doživljaja iz glazbene umjetnosti na satu likovne kulture učenicima je omiljen oblik rada, osobito slikarska interpretacija nekog glazbenog djela u koja uvrštava korelacijske sadržaje vezane i uz sposobnosti i uz strukturu. Da bi se realizirala određena nastavna jedinica potrebna je priprema i učenika i učitelja. Najbolji rezultati se postižu na odvojenim satovima likovne i glazbene kulture. Na taj način se kvalitetnije povezuju boja i zvuk, glazba i slika. Učenici bi mogli biti upoznati, na satu glazbene kulture, s tonovima, melodijom, harmonijom, ritmom, kao i kontrastom zvukova. Instrumentalna kao i vokalna glazba mogu biti prikladne za učeničke asocijacije. Učitelj treba pripaziti na izbor glazbe koja je pogodna za likovnu interpretaciju. Poslije slušanja učenici se figurativno izražavaju crtežom, nakon toga učitelj upoznaje učenike s eventualnim vezama glazbenog i likovnog područja i ukazuje im na one komponente koje je moguće povezati. Po završetku učeničkih radova, učitelj djeci postavlja pitanja, npr. Kakva je bila jačina tonova? Kakav ste ritam osjetili? Kakve je osjećaje u vama pobudila ovakva glazba? Prilikom odabira tehnike rada učitelj će za romantične ugođaje glazbe birati akvarel, dok će za interpretaciju tužnog ugođaja odgovarati tempera. Učenici glazbene sadržaje likovno realiziraju koristeći se likovnim jezikom (Kušević, 2000).

Za kvalitetnu integraciju bitno je sustavno praćenje općih i programskih ciljeva u glazbenoj i likovnoj tematici, te se mogu ujedno prožimati. Ako se unaprijed znaju ciljevi i sadržaji ovih područja, moći ćemo pratiti i osigurati didaktičku i stručnu obučenosť učitelja (Tacol, 2018 prema Gregurić, 2022).

6.4. Korelacija kao metoda u nastavnom procesu

Svakodnevno se susrećemo, tijekom obrazovanja, s izazovima. Razvoj kurikuluma i osvježavanje novih znanja su neodjeljivi dijelovi obrazovnog sustava. Kad su u pitanju likovni pojmovi i stvaralački rad, učitelj bi trebao pokrenuti učenike na aktivnost, uključivši maštu. Za to je potreban umjetnički izraz, emocija, osjećaji i umjetničko razmišljanje (Tacol, 2018 prema Gregurić, 2022).

Glazbena kultura pripada umjetničkom području, kao umjetnička disciplina. Književnost može korelirati s nastavom glazbene kulture tako što će se usporediti svojstva obje umjetnosti u istom periodu (Šulentić Begić i Begić, 2013). Postoji više načina spajanja hrvatskog jezika i glazbene kulture: recitiranje jezičnih pravila uz rimovanje, lupkanje u ritmu slogova, pjevanje pjesme otprije napisane, itd (Lazar, 2002).

Ako uspostavimo niz glasova i to samoglasnika- a, e, i, o, u, ovi fonemi, kada ih izgovorimo, imaju i zvučnu osobinu. Npr. **U** – najdublji ton C, **O** – ton D, **A** – ton E, **E** – ton

F, I – ton G. Svaki od ovih samoglasnika ima prirodnu, auditivnu visinu, svoj „ton“. Isto tako i među bojama imamo takav zvukovni poredak. Neka čista boja (bez crne ili bijele) ima prirodno svjetliji ton od druge. U korelaciji jezika i likovne kulture- pjesmu možemo oblikovati npr. kolaž papirom u pet boja (zbog pet samoglasnika), pet geometrijskih likova ili se može otpjevati u pet različitih tonova (Huzjak, 2001).

i	Yellow	Cyan	5	g
e	Orange	Light Blue	4	f
a	Red	Blue	3	e
o	Dark Blue	Dark Blue	2	d
u	Purple	Dark Purple	1	c

Slika 12. Korelacija samoglasnika i tonova (Huzjak, 2001. <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/strukturalni.prijevod.htm>)

7. ISTRAŽIVANJE

7.1. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja je ritam u okviru umjetničkog djela u likovnoj i glazbenoj umjetnosti i u književnosti. U nastavnom procesu istražiti mogućnosti povezivanja unutar navedenih umjetnosti: a) likovna umjetnost – književnost

b) likovna umjetnost - glazba.

7.2. Problemi istraživanja

Nastojati otkriti - Kako se ritam pojavljuje u okviru umjetničkog djela i na koji način možemo kod učenika potaknuti spajanje više sadržaja kroz korelaciju.

7.3. Metoda istraživanja

Diplomsko istraživanje izvršeno je putem proučavanja dostupne literature, koja će se prezentirati u teorijskim tekstovima deskriptivnom metodom. U drugom dijelu rada obuhvaćamo ove metode: oblikovanje učeničkih aktivnosti u prepoznavanju ritma, prikupljanje radova, analiza radova koji su rezultat provedenog istraživanja i njihova usporedba.

7.4. Ispitanici

Provedeno u Osnovnoj školi Runović. Sudjelovali su učenici od prvog do četvrtog razreda, ukupno 64 djece. U prvom razredu je bilo 17, u drugom 16, u trećem 12 i u četvrtom 19 učenika.

7.5. Opis istraživanja

Istraživanje je provedeno u listopadu 2024. godine u Osnovnoj školi Runović. Praktičnim istraživanjem osmišljene su likovne aktivnosti za svaki razred prema nastavnom planu i programu. Realizacija aktivnosti je uslijedila na nastavnom satu likovne kulture u prvom, drugom, trećem i četvrtom razredu po 45 minuta. Osmislila sam četiri nastavna sata i to dva sata koja povezuju likovnost s glazbom, a dva povezuju likovnost s književnošću. U uvodnom dijelu sata učenicima sam demonstrirala likovnu tehniku, objasnila likovni problem te im ga pokazala na umjetničkom djelu. U prvom i trećem razredu odabrane su likovne tehnike kojima se asocijacije proizvedene glazbom mogu prenijeti na papir. U oba razreda primijenjena je tehnika slikanja i to u prvom razredu slikanje vodenim bojama, a u trećem slikanje temperama. U prvom razredu sudjelovalo je 17 učenika koje sam na početku sata upoznala sa tehnikom slikanja vodenim bojama. Tema je Slika, igra, priča, a podtema Doživljaj glazbe. Glavni ishod je bio naučiti kako se koristiti vodenim bojama, usvojiti pojam ritam te povezati pojam ritam u glazbenom i likovnom izrazu. Ukazala sam na mogućnost izraza u jednoj (likovnoj) umjetnosti na osnovu doživljenog u drugoj umjetnosti (glazbenoj). Učenici su slušajući pokušavali vizualizirati glazbu, te je materijalizirati, prenijeti na papir. U drugom razredu je sudjelovalo 16 učenika, tema nastavnog sata je Slika, igra, priča, a podtema Ritam slova. Upoznala sam ih sa zadatkom da različitim geometrijskim likovima, kolažem, prikažu ritam samoglasnika ostvaren u književnom djelu. U trećem razredu na satu je sudjelovalo 12 učenika. Tema je bila Slika, pokret, zvuk i riječ, a podtema Zvuci kista. Glavni odgojno-obrazovni ishod je bio prikazati likovnom tehnikom temperom osobni doživljaj glazbe. Slušajući glazbu učenici su se usredotočili na slikanje nestvarnog, zamišljenog. U četvrtom razredu je sudjelovalo 19 učenika. Tema sata je bila slika, pokret, zvuk i riječ, a podtema Razigrana slova. Učenici su imali zadatak

geometrijskim likovima od kolaža dočarati ritam samoglasnika u konkretnom književnom tekstu, pjesmi.

8. ANALIZA ISTRAŽIVANJA

8.1. Likovno-glazbena korelacija

1. Prvi razred

TEMA: Slika, igra, priča

PODTEMA: Doživljaj glazbe

LIKOVNO PODRUČJE: Slikanje

LIKOVNI POJMOVI: Ritam, boja, niz

LIKOVNE TEHNIKE: Vodene boje

Početak sata pozdravila sam učenike i predstavila se. Objasnila sam im kako se koristiti vodenim bojama jer se do sada nisu njima služili. Učenici su na klupe stavili zaštitni papir, pripremili smo vodu, list, boje i kist. Nakon toga izvodimo vježbu disanja. Par puta su polako duboko udahnuili i izdahnuili te par puta kratko i brzo udahnuili i izdahnuili. To nazivamo ritam disanja (spori i brzi). Pitala sam ih gdje još susreću ritam (trčanje, otkucaji srca,...). Dodajem primjere: izmjene dana i noći, godišnjih doba, udaranje valova o obalu. Učenici zaključuju da neke ritmove možemo čuti, neke vidjeti, a neke i čuti i vidjeti. Ritam susrećemo i u likovnoj umjetnosti. Pokazujem im Van Goghovu sliku Čempresi. Pitam ih: *Što vidite na slici, sviđa li vam se slika, ima li nešto što vam se ne sviđa, što ne razumijete, biste li vi mogli naslikati nešto slično, čime, kojim bojama? Što mislite što je slikara potaknulo da naslika baš ovo što je na slici? Mora li slikar uvijek slikati nešto što je već vidio ili može nešto iz svoje mašte? Osim onoga što je već vidio ili mašte, što mislite što bi još moglo potaknuti slikara da naslika neku sliku?* Zaključili smo da slikar može naslikati ono što je već vidio, ono što promatra ili nešto iz svoje mašte. Pitam učenike mogu li zamisliti neku sliku slušajući glazbu i kojim bojama bi prikazali duboke, a kojim visoke tonove koje slušaju? Učenici odgovaraju- duboke tonove tamnim bojama, a visoke svijetlim bojama. Puštam im skladbu Petra Iljiča Čajkovskog – Ples šećerne vile. Pitam ih jesu li nekada prije čuli ovu pjesmu i mogu li ponoviti ritam. Neki učenici su pokušali pjevušenjem oponašati ritam skladbe. Učenicima zadajem zadatak da pokušaju naslikati bilo što na što ih podsjeća glazba dok ju slušaju. Pred kraj sata zajedno komentiramo

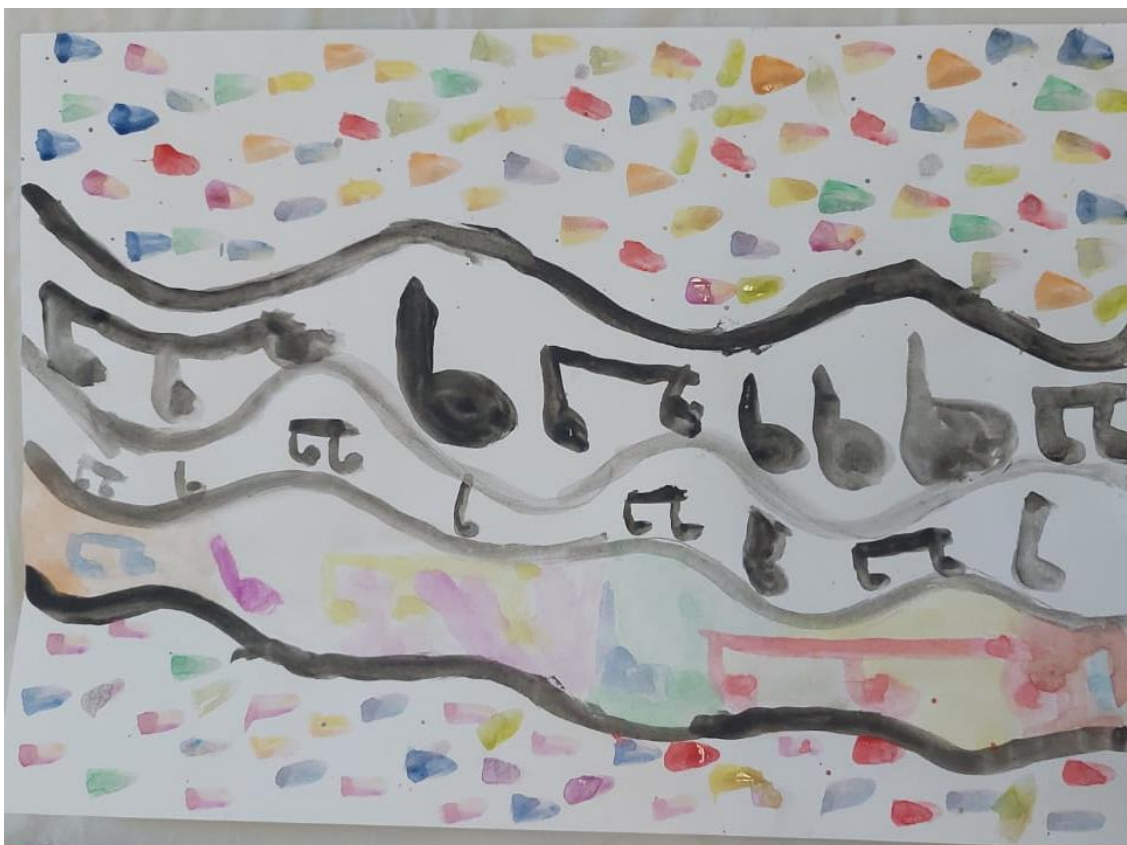
njihove radove uz pitanja jesu li zadovoljni urađenim, čime naročito i ima li nešto čime nisu zadovoljni.

Pošto učenici prvi put rade vodenim bojama i prvi put slikaju nešto na što ih podsjeća glazba koju slušaju, glasno su se izjašnjavali što žele slikati „ja bih balerinu, ja klavir, a ja pjevačicu,...“. Učenici su bili zainteresirani za slikanje vodenim bojama i za novu učiteljicu. Bez ustručavanja su komunicirali, trudili su se što bolje obaviti zadatak iako se na početku nisu najbolje snalazili. Nisu odmah shvatili zadatak pošto nisu do sada na ovaj način radili. Razumljiva je ovakva reakcija učenika na početku prvog razreda pa sam im više puta objašnjavala i ponavljala zadatak. Tijekom rada učenici su međusobno pokazivali radove izdvajajući specifičnosti svoga rada i detalje u kojima se njihovi radovi razlikuju od ostalih uradaka.

Slika 13. Primjer 1. učenikog rada (1. razred)

Učenik, motiviran uvodnim dijelom sata u kojem smo govorili o ritmu izmjene godišnjih doba i neprekidnoj izmjeni dana i noći, je na svom radu to i naslikao. Ritam je dočarao i izmjenom znakova u nizu.

Slika 14. Primjer 2. učeničkog rada (1. razred)

Učenica je nesvjesno prikazala fluidnost linija glazbenog crtovlja te razigranost nota koje okružuju vidljivi kratki potezi kistom umočenim u boje. Ritam je vidljiv u rasporedu prikazanih nota, a glasnoća glazbe u njihovoj veličini. Iznenadna promjena boja u crtovlju može označavati promjenu raspoloženja ili intenzitet doživljaja slušanog.

Slika 15. Primjer 3. učeničkog rada (1. razred)

Kratkim i dugim tragovima boje učenik je prikazao glazbu, melodiju u kojoj je vidljiva izmjena ritma. Isprekidanim potezima kista utisnuo je tek nejasne konture poznate stvarnosti, a promatraču i nesvjesno daje slobodu da stvori svoju priču na osnovu naslikanog.

Slika 16. Primjer 4. učenikog rada (1. razred)

Učenica je prikazala ritam pravilnom izmjenom osnovnih boja i geometrijskih likova koje postepeno povećava, dok nepravilnost ritma slika na dijelu papira popunjenog razigranim tragovima dviju boja. Ideja joj se toliko svidjela da je i ostavila osobni potpis u tragu otiska svog dlana.

2. Treći razred

TEMA: Slika, pokret, zvuk i riječ

PODTEMA: Zvuci kista

LIKOVNO PODRUČJE: Slikanje

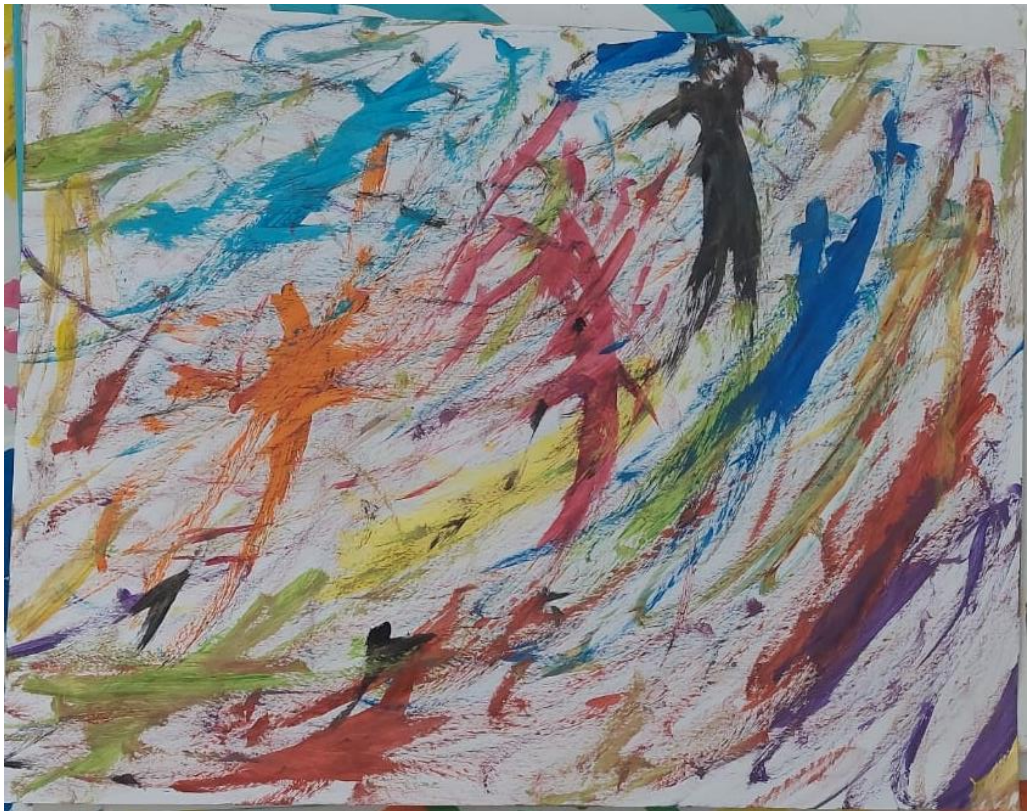
LIKOVNI POJMOVI: Ritam, boja, niz

LIKOVNE TEHNIKE: Tempere

Pozdravljam učenike i predstavljam se. Učenici se prisjećaju i izjašnjavaju kako se koristiti temperama. Vadimo materijale za zaštitu klupe, hrapavi papir, tempere, kistove i vodu. S učenicima radim vježbu u kojoj mogu osjetiti otkucaje srca i zaključiti da otkucaji mogu biti brži i sporiji kao i da su razmaci između otkucaja dulji ili kraći. To nazivamo ritmom otkucaja srca. Za primjer ritma nabrajamo disanje, hodanje, izmjene dana i noći, godišnjih doba,...

Pokazujem učenicima sliku V. Kandinskog – Fuge te ju analiziramo: *Sviđa li vam se ova slika? Biste li mogli opisati što vidite na njoj? Jesu li oblici na slici stvarni, mogu li se naći u prirodi ili su nestvarni, zamišljeni? Možete li vi naslikati nešto slično? Što mislite što je slikara potaknulo da naslika baš ovakvu sliku? (možda šetnja šumom u jesen, slušanje glazbe, fjuk vjetra,...) Mora li slikar uvijek slikati nešto što je već vidio ili može nešto iz svoje mašte?* Zaključili smo da slikar može naslikati nešto iz svoje mašte, što nije stvarno. Napominjem da ritam imamo u glazbi i pitam učenike što misle može li ih glazba motivirati u slikanju. Učenici su odgovorili da su već slikali na određenu temu dok bi svirala glazba. Zaključili smo da su učenici imali već određen zadatak, temu, a glazba je bila samo pratnja. Pošto su odgovorili na pitanje mogu li se zvuci glazbe prikazati bojama, dobili su zadatak da slikaju temperom ritam skladbe Edvarda Griega – U pećini gorskog kralja. Na kraju sata komentiramo radove uz pitanja jesu li zadovoljni, što su zamišljali dok su slušali i slikali. Komentiramo pojedine radove.

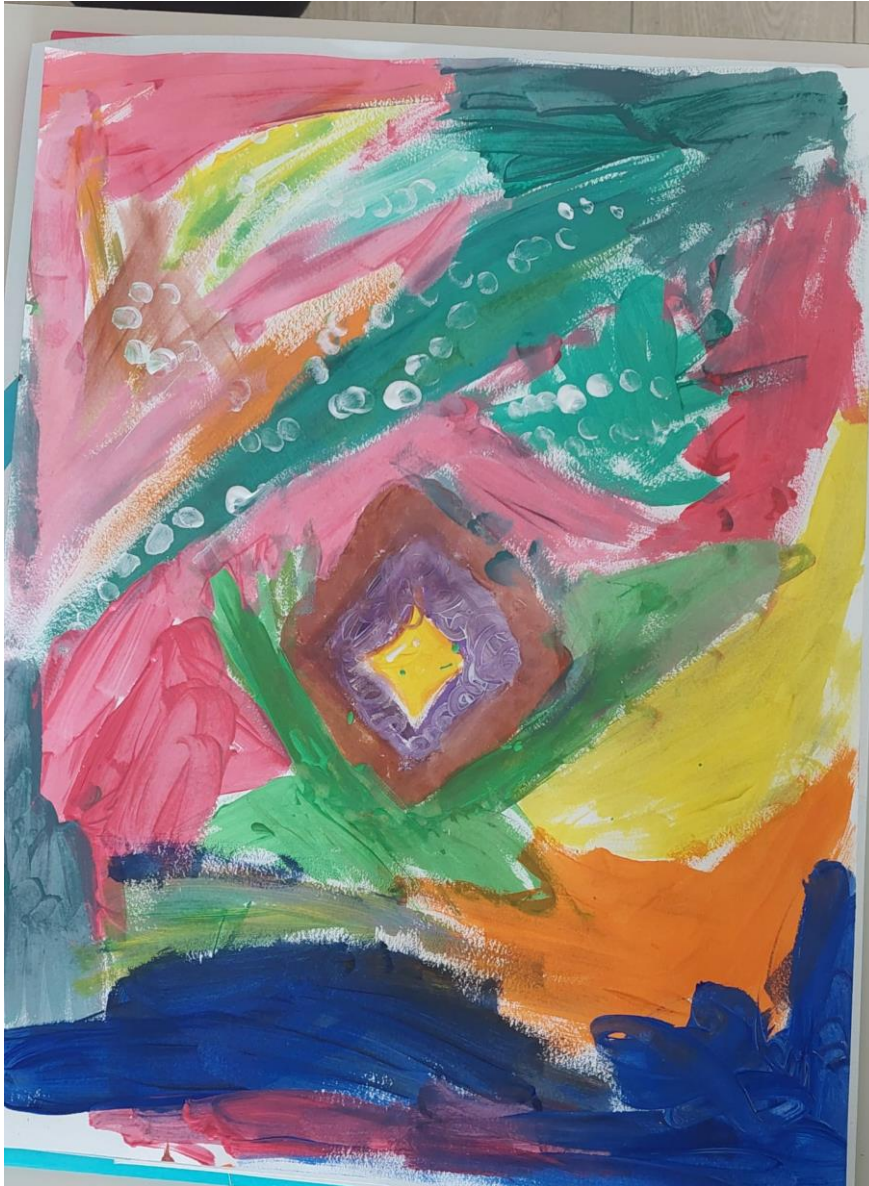
Učenici su slikali temperama kojima su se i do sada služili, međutim prvi put pokušavaju naslikati nešto na što ih asocira glazba koju slušaju. Radovi učenika su bili veoma različiti, kreativno zamišljeni, bez istih elemenata kod drugih učenika. Smatram da su učenici shvatili zadatak i uspješno ga obavili, iako je nekima tijekom slikanja bilo smiješno to što „samo šaramo“. Neki učenici su ispričali priču o tome što prikazuje njihova slika.

Slika 17. Primjer 1. učeničkog rada (3. razred)

Trag boja ostavljen slobodnim potezom kista na papiru, naknadno osmišljen namjernom intervencijom učenika, prikazuje figure u ritmu glazbe koju učenik sluša. Koristio se različitim bojama kako bi prikazao iskre, isto a različito.

Slika 18. Primjer 2. učeničkog rada (3. razred)

Boje su u funkciji podjele papira na manje cjeline. Jednoličnost boje razbijena sitnim svjetlijim oblicima kojima popunjava naslikani lik, dočarava ritam slušane glazbe. U centru rada izdvojen je lik dijamanta koji privlači pozornost. Donji dio slike tamno obojen, kontrast je gornjem, višem u prostoru. Slika je odraz toplih i hladnih tonova te bližih i daljih cjelina.

Slika 19. Primjer 3. učenikog rada (3. razred)

Otisci boje sabrani u centar slike pa pušteni da se slobodno udalje u željenom pravcu pokazuju doživljeno bogatstvo ritma slušane glazbe. Promatrajući sliku osjeća se repetitivnost ritma. Točkice boje slobodno raspoređene po radu sugeriraju želju učenice da bude sudionicom u glazbenom djelu.

Slika 20. Primjer 4. učeničkog rada (3. razred)

Epicentar slike konkretno naglašen te ispunjen raznolikošću boja u pokretu, šarenica oka ili bezopasna pijavica. Iz centra se šire valovite i ravne linije obgrljene kružnicama duginih boja. Iz slike se nazire pravilan i slobodan ritam izmjene boja, sugerira slobodu doživljaja slušanog djela.

Na kraju satova učenici su bili zadovoljni odrađenim zadatkom jer im je bila zanimljiva tema i metoda rada i zbog toga što su radili nešto što im je bilo novo, neuobičajeno, zanimljivo. Mogli su mašti dati na volju. Naročito ih se dojmilo to što su slušali glazbu dok su slikali. Većina učeničkih radova se međusobno razlikovala, pogotovo u trećem razredu gdje su skoro svi učenici imali rad čije posebne elemente se nije moglo vidjeti kod drugih učenika. Na većini radova učenika su vidljivi, u tragu boja, kratki potezi kistom proizvedeni pokretima ruke koja oponaša ritam glazbe koju su slušali, što navodi na zaključak da su razumjeli zadatak – prenijeti na sliku ritam konkretne glazbe. Ne samo da su prenijeli ritam glazbe nego su pokušavali, a poneki i uspjeli, na toj bojama razigranoj površini naslikati, premda nejasnu sliku, tek obrise stvarnih elemenata iz svakodnevice ili konture ljudskog tijela u pokretu. Rezultati koje su

postigli su bili bolji nego sam očekivala. Prema odrađenim zadacima mogu zaključiti da je sat bio uspješan u oba razreda.

8.2. Korelacija likovnosti i književnosti

1. Drugi razred

TEMA: Slika, igra, priča

PODTEMA: Ritam slova

LIKOVNO PODRUČJE: Slikanje

LIKOVNI POJMOVI: Ritam, lik, niz

LIKOVNE TEHNIKE: Kolaž

Predstavila sam se učenicima i naglasila da se danas u radu koristimo kolažem. Pošto su se već susretali s tim načinom rada nije im trebalo dodatno objašnjenje. Učenici su na klupe izvadili list, škare, ljepilo i pet listova kolaža u različitim bojama. Pitala sam učenike znaju li koliko samoglasnika ima hrvatska abeceda i koji su. Nakon toga ih pitam da nabroje geometrijske likove koje znaju. Pitam ih koji geometrijski lik izgleda kao slovo A. oni odgovaraju „trokut“. Tako povezujemo i ostale samoglasnike s njima sličnim geometrijskim likovima (E – kvadrat, O – krug, I – pravokutnik, U – polukrug). Definirali smo pojam ritma pomoću niza geometrijskih likova poredanih uzastopno. Nalazimo primjere gdje još možemo uočiti ritam: izmjena dana i noći, disanje, trčanje, udaranje valova o obalu, izmjena godišnjih doba... Pokazujem im Cezanneovo djelo Planina Sainte – Victoire i tražimo ritam uočljiv na djelu: *Što vidite na slici, sviđa li vam se slika, što naročito ili zbog čega? Ima li nešto što vam se ne sviđa, što ne razumijete? Obratite pozornost na ritam planine i grane, nizine i planine, polja, lukova na mostu,...* Čitam im pjesmu Ciciban, Otona Župančića. Izdvajamo prvu kiticu te učenici imenuju samoglasnike u njoj. Dajem im zadatak da od kolaža izrežu geometrijske likove koji predstavljaju samoglasnike. Svaki lik izrezuju u svojoj boji te lijepe redosljedom samoglasnika u kitici. Radimo analizu urađenog na kraju sata.

Većina učenika je uredno i u potpunosti izvršila zadatak, nakon mog iscrpnog objašnjavanja. Pojedini učenici je bila potrebna moja posebna pomoć jer nisu mogli shvatiti što se od njih traži. Nakon moje pomoći zadatak su tek djelomično shvatili i završili rad. Jedan od navedenih radova pripada učeniku za se tek treba utvrditi je li mu potrebna posebna pomoć u radu. Iako je

učenicima često trebalo pomoći u tome „Što sad?“, nakon kraćeg samostalnog rada, ipak su na kraju uspješno obavili zadatak. Neki učenici su odmah shvatili zadatak i obavili ga na vrijeme. Ta njihova pitanja bila su tek odraz male nesigurnosti ili želje za pažnjom učiteljice. Zaključujem da im je zadatak bio zanimljiv te da su rado surađivali s učiteljicom, uživajući u njejoj pažnji i pomoći.

Slika 21. Primjer 1. učeničkog rada (2. razred)

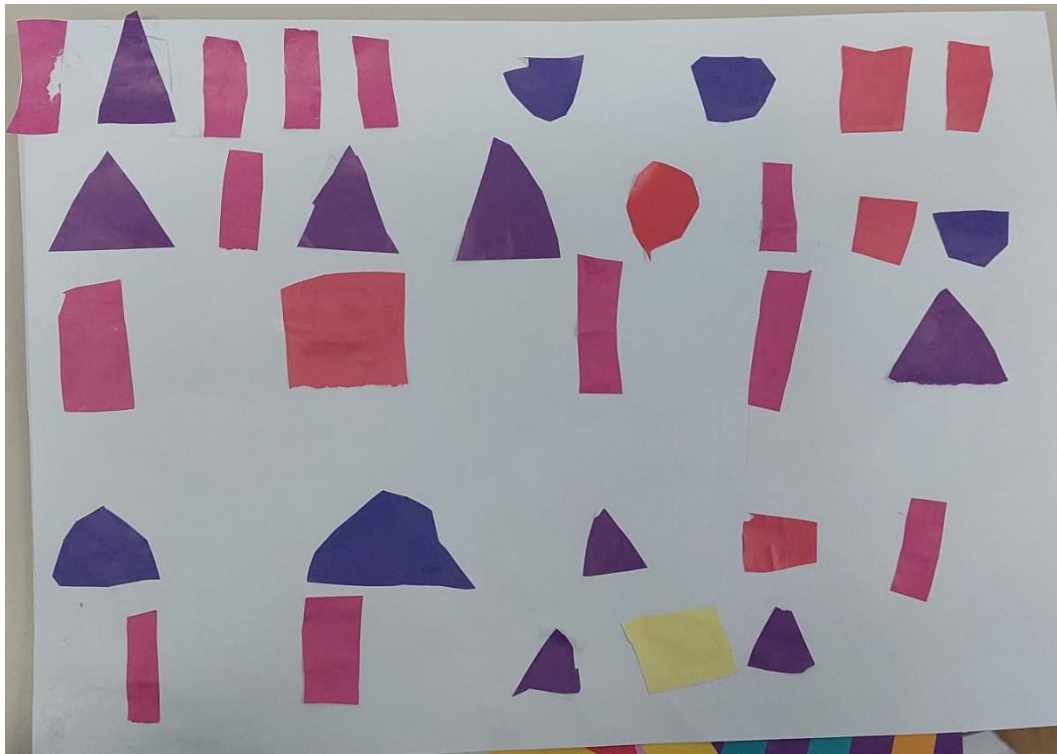
Učenik je u potpunosti uspješno samostalno odradio zadatak. Odabrao je pet potrebnih boja, svaki isti geometrijski lik je u istoj boji, svaki isti samoglasnik je prikazao u istoj boji. Likovi su slične veličine, uredno poredani u nizu. Daje se zaključiti da je shvatio što je ritam i radom to prikazao.

Slika 22. Primjer 2. učeničkog rada (2. razred)

Učenica je tek djelomično shvatila zadatak i tako ga odradila. Izrezala je sve tražene oblike te se iz njihova rasporeda na papiru vidi nekakav ritam. Neuspjeli dio rada je također vidljiv, likovi su u gornjem dijelu papira zbijeni dok je drugi dio papira prazan, izrezani likovi su različite veličine, od sasvim sitnih do krupnih. Isti likovi, osim u veličini, razlikuju se i u boji, to jest isti lik je prikazan u više boja, što je pogrešno.

Slika 23. Primjer 3. učeničkog rada (2. razred)

Učenica je često tražila moju pomoć te je i pored toga u radu ima odstupanja od zadanoga. Rasporedila je likove popunjavajući cijeli list. Isti likovi su uglavnom u istoj boji dok se u veličini ponekad razlikuju. U početku rada likovi su joj zbijeni da bi postepeno razmak između likova postajao veći.

Slika 24. Primjer 4. učeničkog rada (2. razred)

Vidi se velika razlika u odrađenom u usporedbi s radovima drugih učenika. Učenik razlikuje geometrijske likove, razlikuje boje, ali nije uspio u potpunosti razumijeti postavljeni zadatak. Nije shvatio poveznicu između samoglasnika i geometrijskih likova pa nije ni mogao bez moje pomoći odraditi zadatak.

2.Četvrti razred

TEMA: Slika, pokret, zvuk i riječ

PODTEMA: Razigrana slova

LIKOVNO PODRUČJE: Slikanje

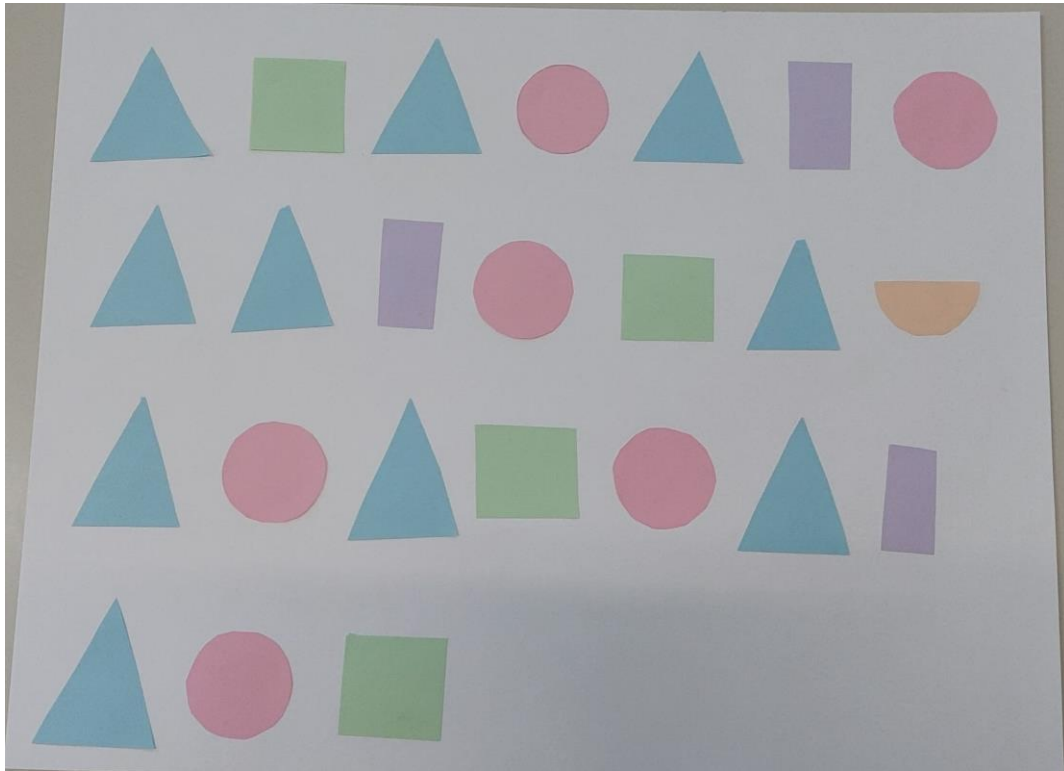
LIKOVNI POJMOVI: Ritam, boja, niz, lik

LIKOVNE TEHNIKE: Kolaž

Pozdravila sam učenike, predstavila se i pripremali smo se za sat. Učenici su izvadili list, škare, ljepilo i listove kolaža u pet odabranih boja. Ponavljamo koje samoglasnike imamo u abecedi te ih uspoređujemo s geometrijskim likovima. Prisjećamo se što je to ritam i dovršavamo na prezentaciji započeti niz geometrijskih likova. Nabrajamo gdje još možemo uočiti ritam u prirodi: disanje, trčanje, izmjena dana i noći, izmjena godišnjih doba, udaranje valova o obalu, mjesečeva mijena... Analiziramo sliku Veliki val kod Kanagawe, autora Hokusaija pitanjima: *Što vidite na slici, sviđa li vam se slika, što naročito ili zbog čega? Ima li nešto što vam se ne sviđa, što ne razumijete? Pokušajmo riječima opisati kako je ritam prisutan na slici: Ova slika prikazuje samo jedan val. Događa li se to i u prirodi? Pojavljuje li se jedan usamljeni val ili se valovi ponavljaju, stvaraju jedan za drugim? Uzastopno ponavljanje valova u jednom nizu stvara određeni **ritam**. Vidimo kontrast između velikog vala i manjih brodova i planine u pozadini. Hokusai je na svojoj slici uspio prenijeti osjećaj pokreta i snage vala.* Učenicima čitam pjesmu Kako živi Antuntun, Grigora Viteza. Izdvajamo samoglasnike iz prve kitice, redom kako su raspoređeni u stihovima, za primjer. Dajem zadatak da učenici, svaki za sebe, izaberu po jednu kiticu te njene samoglasnike prikažu geometrijskim likovima izrezanim od kolaža. Svaki lik izrezuju u jednoj boji po svom izboru. Na kraju sata analiziramo što smo uradili.

Učenici četvrtog razreda su bez problema i bez potrebe dodatnog objašnjavanja uspješno i na vrijeme odradili ono što se od njih tražilo. Neki učenici su mudro odabrali kitice u kojima je

bilo manje samoglasnika i trebalo je manje rada, truda. Poneki radovi zbog izbora boje likova, djeluju veoma dopadljivo, uredno, krhko, nježno, a pojedini opet zbog izbora boje odaju snagu, čvrstinu, uvjerljivost. Već na početku svi učenici su shvatili zadatak i uspješno ga odradili do kraja sata, kada su mogli zaključiti da se međusobno dopunjuju različite vrste izraza (poezija i slikarstvo).

Slika 25. Primjer 1. učenikog rada (4. razred)

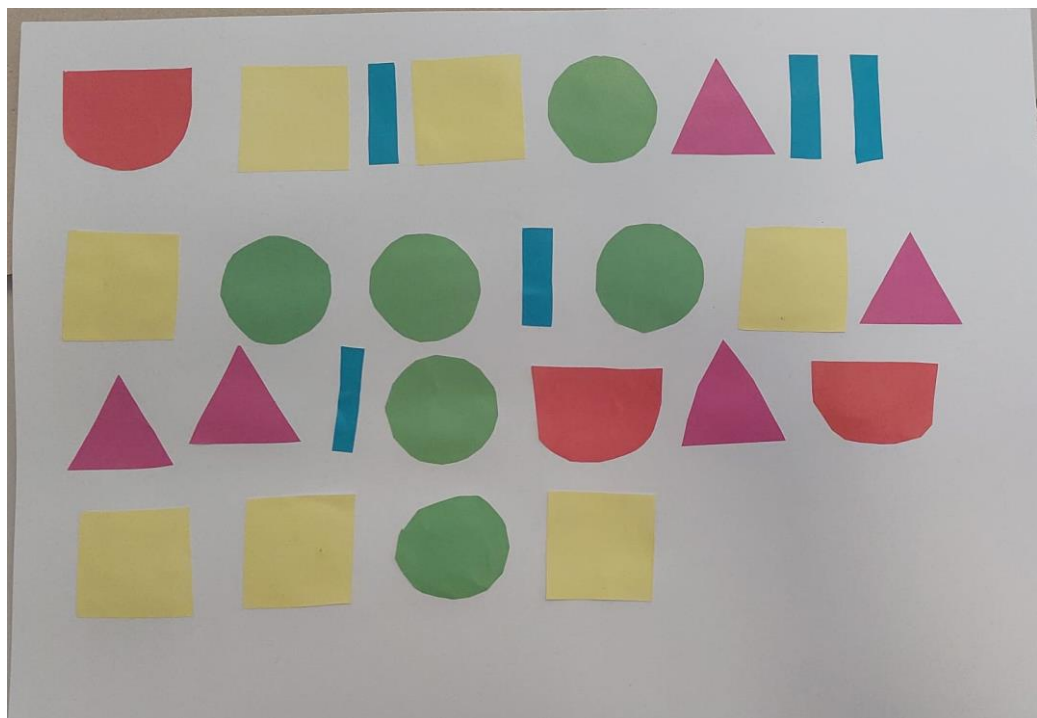
Učenica je veoma precizno izrezala tražene oblike koristeći pastelne nijanse. Složila ih je u ravnoj liniji s jednakim razmacima, što ističe točnost i preciznost u radu. Tijekom cijelog rada je bila samostalna, nije tražila posebne upute ni objašnjenja. Zadatak je uspješno obavila.

Slika 26. Primjer 2. učeničkog rada (4. razred)

Likovi su precizno izrezani i pomalo sitni. Odabrane boje su kontrastne, odskaču jedna od druge, što pridonosi uočljivosti istih likova. Likove je zalijepila uglavnom lijevo i po sredini papira ostavljajući desni dio papira gotovo praznim. Iako je koristila različite boje čini se da ne razlikuje dovoljno kvadrat i pravokutnik.

Slika 27. Primjer 3. učeničkog rada (4. razred)

Svi oblici su pravilno i precizno izrezani, uredno složeni na listu. Učenica je dobro shvatila zadatak te je točno prikazala ritam samoglasnika u strofi.

Slika 28. Primjer 4. učenikog rada (4. razred)

Učenik je koristio slične nijanse boja pa nije toliko izražen kontrast. Likove je dosta uredno složio iako se žurio u radu i zalijepio ih samo na gornji dio papira. Zadatak je uglavnom brzo odradio, nije slušao moj savjet da uspori i da likove rasporedi ravnomjerno po cijeloj površini papira. Većinu vremena je izgubio pokušavajući vidjeti što su drugi odradili.

Iz učenikih radova drugog i četvrtog razreda vidljiva je razlika u samom razumijevanju kao i u realizaciji zadatka. Učenici četvrtog razreda su odmah, bez dodatnih objašnjenja, shvatili zadatak, ali su ipak tražili pomoć učiteljice, dok učenici drugog razreda, iako odmah nisu shvatili zadatak, u početku teže traže pomoć u radu. Učenici su tijekom sata pokazivali da im se sviđa format sata na kojem otkrivaju da je zanimljivo i moguće kombinirati likovni izraz i hrvatski jezik, to jest književnost. Učenicima četvrtog razreda se naročito svidjelo što im nije bila zadana kitica, nego su mogli sami odabrati koju će prikazati. Također im se svidjelo što su sami mogli birati boje pa je tako i raznolikost boja doprinijela da ritam više dolazi do izražaja. Rezultatima koje su na kraju postigli učenici bili su zadovoljni i učenici i učiteljica.

9. ZAKLJUČAK

Kroz povezivanje sadržaja glazbene i likovne kulture učenik postaje subjektom nastave, onaj koji stvarajući uči i svjesno otkriva oblike dara umjetnosti. U velikoj mjeri utječemo na razvoj djeteta kroz pjevanje, pokret, brojalice, slušanje glazbe, odnosno glazbenim obrazovanjem općenito. Na razvoj glazbenih sposobnosti kod djece utječe nastava glazbene kulture kao i na poimanje ritma. Kad je u pitanju likovna umjetnost nju možemo pratiti u galerijama i muzejima. Radovi nas privlače, bude kod nas ugodne emocije. Odgoj i obrazovanje u sadašnjem vremenu uvažavaju jedinstvenost svijeta i kompletnost osobe, što zahtjeva jedinstveni odgojni utjecaj, odnosno cjelovitost odgojno-obrazovnih sadržaja. Glazba i likovna umjetnost odgovaraju različitim osjetilima – uhu i oku. Usprkos tome što su različiti u sredstvima izražavanja, povezivanje glazbenog i likovnog područja korisno je za obje umjetnosti. U nastavi nižih razreda povezivanje ovih predmeta može se ostvariti na više načina, tamo gdje je to logično i nenametljivo. Mogućnosti povezivanja glazbene i likovne umjetnosti u procesu odgojno-obrazovnog rada su široke i višeslojne. Mogu se nalaziti na razini tema kao i na razinama strukture i sposobnosti u povezivanju glazbenih i likovnih sadržaja. Osobito je važna kreativna mašta koja utječe na razvoj slušne percepcije i njenu transformaciju u likovnu formu. Velika motiviranost učenika utječe na važnost suradnje među sadržajima nekih predmeta. Ona potiče na aktivnost, čini nastavni postupak boljim, razvija sposobnosti kod učenika, doprinosi dugoročnijem usvajanju znanja. Ovakvom suradnjom učenici razvijaju inovativno mišljenje, donose zaključke na osnovi drugačijih gledišta, ne uče gradivo izdvojeno, usvojeno znanje koriste u cilju lakšeg učenja novog.

Iz ostvarenih rezultata rada učenika na održanim satima možemo zaključiti da je opravdano u razredu se koristiti međupredmetnom korelacijom. Dok se ne koristi međupredmetna korelacija čini se kompliciranom, učenicima teško shvatljivom, neizvjesnom, ali kad se pokuša vidimo da se može realizirati bez većih napora i uz zadovoljstvo učenika jer se susreću s novim načinom rada koji ih podsjeća na igru. Iz ovoga zaključujem da bi se ovakav način rada trebao češće koristiti. Na ovim satima učenici su mogli sami zaključiti da je na jednom satu moguće povezivanje sadržaja različitih predmeta te da se predmeti dopunjuju, daju mogućnost učenicima da sami istražuju i donose svoja rješenja, svoje zaključke.

10. LITERATURA

1. Andreis, J. (1975). Povijest glazbe – prva knjiga. Zagreb: Liber.
2. Annis, S. M. (2008). „Kandinsky's dissonance and a Schoenbergian view of Composition VI“, <http://scholarcommons.usf.edu/etd/122> (Pristupljeno 16.5.2024.)
3. Balić-Šimrak, A. (2010). Predškolsko dijete i likovna umjetnost. Dijete, vrtić, obitelj, 16-17 (62-63), 2-8. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/124737> (Pristupljeno 3.5.2024.)
4. Bašić, E. (1987). Muzikalna potka u likovnom i govornom izražavanju spontanog djeteta. U D. Nola (ur.) Dijete i kreativnost. Zagreb: Globus.
5. Begović, S. (2010). Pjesnik rođen sa zvukolikom riječi. Poezija, 6, 3/4, str. 82-83.
6. Belamarić, D. (1987). Likovno stvaralaštvo djeteta. Dijete i kreativnost. Zagreb: Globus.
7. Buinac, M. (1987). Dječje stvaralaštvo kao document humaine. Dijete i kreativnost. Zagreb: Globus.
8. Diklić, Z. (1989). Lik u književnoj, scenskoj i filmskoj umjetnosti, Zagreb: Školska knjiga.
9. Dvorak, V., Jeličić Špoljar, M., Kirchmayer Bilić, E. (2014). Allegro 4 u glazbenom svijetu, Zagreb: Školska knjiga.
10. Golem, D., Babić, N., Jelčić, D. (2009). Dveri riječi 5, Zagreb: Profil.
11. Gregurić, S. (2022). Međunarodna povezanost glazbe i likovne umjetnosti. Varaždinski učitelj : digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje, Vol. 5 No. 9
12. Grgurić, N., Jakubin, M. (1996). Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje, Zagreb: Educa.
13. Howard, C. (1916). The Use of Pictures in Teaching Literature. The English Journal, 5 (8)
14. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. (Pristupljeno 3.5.2024.) <https://www.enciklopedija.hr/clanak/ritam>
15. Hutchison, N. (1997). „Colour music in Australia: De-mystifying de Maistre“, Colour Music, <https://colourmusic.x10host.com/maistre3.htm> (Pristupljeno 16.5.2024.)
16. Huzjak, M. (2000). Sinonim za životnost i dinamičnost (ritam u likovnoj kulturi).
17. Zagreb: Školske novine br. 12, str. 10.
18. Huzjak, M. (2001). (Pristupljeno 16.5.2024.) Vizualizacija audio ritmova pomoću reprodukcija. Zbornik Učiteljske akademije u Zagrebu br. 1(3), Vol. 3, str. 199 - 202.
19. Huzjak, M. (2001). (Pristupljeno 17.5.2024.) Korelacija u nastavi: strukturalni prijevod.
20. U: Metodika br. 2 i 3, Vol. 2, str. 39. – 43.
21. 19. Huzjak, M. (2009). Učimo gledati 1 - 4, priručnik za učitelje. Zagreb: Školska knjiga. (Pristupljeno 17.5.2024.) http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/Miroslav_Huzjak_Ucimo_gledati_prirucnik_1_4.pdf

22. Huzjak, M. (2009). Učimo gledati 3. Zagreb; Školska knjiga.
23. Huzjak, M. (Pristupljeno 15.5.2024.) <http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/ritam.htm>
24. Jakubin, M. (1999). Likovni jezik i likovne tehnike-temeljni pojmovi. Zagreb: Educa
25. Jewanski, J. (2002). „Colour and Music“, Oxford Grove (Pristupljeno 16.5.2024.)
<https://doi.org/10.1093/gmo/9781561592630.article.06156>
26. Kanižaj, P. (1994). Sloboda, Tričave pjesme. Zagreb: Alfa str. 142
27. Kravar, Z. (1993). Tema "Stih". Zagreb: Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
28. Kušćević, D. (2000). Mogućnosti povezivanja likovnog i glazbenog područja u nižim razredima osnovne škole. Život i škola, br.4, str. 99-103.
29. Lazar, M. web izvor, (Pristupljeno 4.5.2024.)
<https://www.songsforteaching.com/lazar/interactivestrategies.htm>
30. Lazzarich, M. (2017). Metodika hrvatskog jezika u razrednoj nastavi. Rijeka: Učiteljski fakultet sveučilišta u Rijeci.
31. Majer-Bobetko, S. (1991). Osnove glazbene kulture, Zagreb: Školska knjiga
32. Malchiodi, C. (1998.) Understanding children's drawings. New York: The Guilford Press.
33. Marks, L.E. (1982). „Bright sneezes and dark coughs, loud sunlight and soft moonlight“, Journal of Experimental Psychology: Human Perception and Performance, br. 8: 177-193.
34. Matoš, A.G. (1913). Canticum canticorum
35. McDonnell, M. (2007). „Visual Music“, Visual Music Marathon Program Catalog
36. Milićević, N. (2009). Češljugari, Živa pjesma. Školska knjiga
37. Miller, S.S. (2002). Visible deeds of music: Art and music from Wagner to Cage. Yale University Press, Str 37-38.
38. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa (2006.): Nastavni plan i program za osnovnu školu. Zagreb: MZOŠ
39. Mrkonjić, Z. (2010). Što je poezija glazbi, a što glazba poeziji. Poezija, 3/4, str. 70-72.
40. Peić, M. (1973). Pristup likovnom djelu. Zagreb: Školska knjiga.
41. Peteh, M. (1998). Zlatno dobra brojalice. Zagreb: Alinea.
42. Pivac, D. (2000). Inovacijski pristup u praktičnom metodičkom osposobljavanju nastavnika-profesora likovne kulture; Metodika, Vol.1, br. 1, str. 221-226.
43. Požgaj, J. (1950). Metodika muzičke nastave. Zagreb: Nakladni zavod Hrvatske.
44. Proleksis enciklopedija (Pristupljeno 15.5.2024.) <https://proleksis.lzmk.hr/23644/>
45. Pupačić, J. (1954). Tri moja brata

46. Ritam. Web izvor, Hrvatski jezični portal, (Pristupljeno: 4.5.2024.)
https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=dlluWRg%3D&keyword=ritam
47. Rojko, P. (2012). Psihološke osnove intonacije i ritma. Zagreb: Muzička akademija.
48. Rosandić, D. (1986). Metodika književnog odgoja i obrazovanja. Zagreb: Školska knjiga.
49. Rosandić, D. (2002). Od slova do teksta i metateksta, Zagreb: Profil.
50. Sabljčić, J. (2011). Iz metodičke teorije i prakse nastave književnosti, Podgorica: Institut za crnogorski jezik i književnost.
51. Salopek, A. (2012). Korelacija i integracija u razrednoj nastavi- priručnik za učitelje. Zagreb: Školska knjiga.
52. Sicherl-Kafol, B. (2001). Celostna glasbena vzgoja: srce, um, telo. Ljubljana: Debora.
53. Synaesthesia Research Group (2008). „What is synaesthesia?“. The University of Edinburgh, <http://www.syn.psy.ed.ac.uk/>
54. Šarančić, S. (2014). Dobrobiti likovnog stvaralaštva. Napredak: Časopis za pedagoški teorijsku i praksu, str. 91-104.
55. Šimić, A.B. (1920 - 1921). Siromasi koji jedu od podne do podne, Sabrane pjesme, str. 151
56. Šimić, A.B. (1920). Povratak, zbirka Preobraženja
57. Šmit, M. B. (2001). Glazbom do govora. Zagreb: Naklada Haid.
58. Šulentić Begić, J. (2016). Slušanje glazbe kao područje otvorenoga modela/ kurikulum nastave glazbe u prvim trima razredima osnovne škole. Zbornik znanstvenih radova s Međunarodne znanstvene konferencije Globalne i lokalne perspektive pedagogije, str. 268.
59. Šulentić Begić, J., Begić, A. (2013). Mogućnosti interdiscipliniranog povezivanja nastave glazbe s neglazbenim predmetima. Interdisciplinarni pristup glazbi: istraživanje, praksa i obrazovanje., Glazbena pedagogija u svijetu sadašnjih i budućih promjena 3, Pula: Sveučilište Jurja Dobrile. Odjel za glazbu.
60. Tacol, T., Šupšakova, B. (2018). Likovni razvoj in simbol v vizualni komunikaciji otroka. Ljubljana: Debora.
61. Tadijanović, D. (1935). Djevojčica i ja, Dani djetinjstva. Zagreb: Sveučilišna tiskara d.o.o.
62. Tanay, E.R. (2001). Vizualna kultura – likovni odgoj i obrazovanje – stanje i smjernice za 21. stoljeće. Ivančević, R., Turković, V.: Vizualna kultura i likovno obrazovanje. Zagreb: InSEA.
63. Tanay, R. (2008). Valovi boja 1. Zagreb: Školska knjiga.
64. Tomašić, Đ. (2003). Osnove glazbene teorije, Zagreb: Erudit.

65. Vasiljević, Z. M. (1999). Teorija ritma sa gledišta muzičke pismenosti, Beograd: Univerzitet umetnosti.
66. Ward, O. (2006). „The man who heard his paintbox hiss“, The Telegraph <http://www.telegraph.co.uk/culture/art/3653012/The-man-who-heard-his-paintbox-hiss.html> (Pristupljeno 16.5.2024.)
67. Wiesner, Lj. (1970). Tihi život, Zlatna knjiga hrvatskog pjesništva od početka do danas. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske (sastavio Vlatko Pavletić), str. 345.

11. POPIS ILUSTRACIJA

Slika 1. Iz grupe crteža "Govorna melodijska linija" (Dijete i kreativnost, 1987) slika br. 32..	8
Slika 2. Iz grupe crteža "Govorna melodijska linija" (Dijete i kreativnost, 1987) slika br. 33..	8
Slika 3. Pravičan i izmjeničan ritam (Jakubin, 1999: 126).....	9
Slika 4. Različiti smjer tijela (Tanay, 2008: 43).	10
Slika 5. Van Gogh-Čempres (Peić, 1973: 145)	11
Slika 6. Hokusai-Val (Peić, 1973: 146).....	12
Slika 7. Cezanne-Planina Sainte-Victoire (Peić, 1973: 147).....	12
Slika 8. Gudalo violine u pokretu (Huzjak, 2009).	20
Slika 9. Allegro 4 u glazbenom svijetu (Dvorak i sur., 2014:45).....	23
Slika 10. Spektar boja na ljestvici (Collopy, 2004).....	29
Slika 11. Kandinsky - Fuge (https://colourmusic.x10host.com/maistre3.htm).....	30
Slika 12. Korelacija samoglasnika i tonova (Huzjak, 2001. http://likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/strukturalni.prijevod.htm).....	32
Slika 13. Primjer 1. učeničkog rada (1. razred).....	35
Slika 14. Primjer 2. učeničkog rada (1. razred).....	36
Slika 15. Primjer 3. učeničkog rada (1. razred).....	37
Slika 16. Primjer 4. učeničkog rada (1. razred).....	38
Slika 17. Primjer 1. učeničkog rada (3. razred).....	39
Slika 18. Primjer 2. učeničkog rada (3. razred).....	40
Slika 19. Primjer 3. učeničkog rada (3. razred).....	41
Slika 20. Primjer 4. učeničkog rada (3. razred).....	42
Slika 21. Primjer 1. učeničkog rada (2. razred).....	44

12. PRILOZI

osnovna škola:		školska godina: 2024./2025.	
Studentica: Martina Stojić	razred: 1.	nadnevak: 2024.	redni broj sata:
PRIPREMA ZA IZVOĐENJE NASTAVNOGA SATA IZ LIKOVNE KULTURE			
TEMA:	Slika, igra, priča		
PODTEMA:	Doživljaj glazbe		
NASTAVNA JEDINICA:	MOTIV: Ritam u glazbi NASTAVNO PODRUČJE: oblikovanje na plohi – slikanje KLJUČNI POJMOVI / LIKOVNI PROBLEMI: ritam, boja, niz LIKOVNO-TEHNIČKA SREDSTVA I LIKOVNE TEHNIKE: Vodene boje		
NAČINI RADA:	prema zamišljanju		
ISHODI UČENJA:	LK A.1.1. Učenik prepoznaje umjetnost kao način komunikacije i odgovara na različite poticaje likovnim izražavanjem. LK B.1.2. Učenik uspoređuje svoj likovni ili vizualni rad i radove drugih učenika te opisuje svoj rad i vlastiti doživljaj stvaranja. LK C.1.1. Učenik prepoznaje i u likovnom radu interpretira povezanost oblikovanja vizualne okoline s aktivnostima, sadržajima i namjenama koji se u njoj odvijaju.		
RAZRADA ISHODA	LK A.1.1. Učenik, u stvaralačkom procesu i izražavanju koristi: – likovni jezik – iskustvo usmjerenog opažanja – doživljaj temeljen na osjećajima, iskustvu, mislima i informacijama. LK B.1.2. Učenik opisuje i uspoređuje likovne ili vizualne radove prema kriterijima: osobnog doživljaja, likovnog jezika, likovnih materijala, tehnika i/ili vizualnih medija, prikaza teme ili motiva te originalnosti i		

	<p>uloženog truda. Učenik prepoznaje poticaj i način na koji je izražen u likovnom ili vizualnom radu. Učenik prepoznaje osobno zadovoljstvo u stvaralačkom procesu.</p> <p>LK C.1.1. Kroz kreativne igre u prostoru te likovno i vizualno izražavanje učenik: – prepoznaje i interpretira karakteristike prostora i uporabnih predmeta u neposrednoj okolini (odnose veličina, karakteristike oblika i njihovu namjenu)</p> <p>– prepoznaje i opisuje jednostavne vizualne znakove i poruke u svojoj okolini i oblikuje jednostavnu vizualnu poruku.</p>
NASTAVNE METODE:	Razgovor, usmeno izlaganje, demonstracija
OBLICI NASTAVE:	Frontalni, individualni
SREDSTVA I POMAGALA:	Ploča, kreda, projektor, powerpoint prezentacija
ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA MEĐUPREDMETNIH TEMA:	<p>osr A.1.3. Razvija svoje potencijale.</p> <p>uku A.1.2. Učenik se koristi jednostavnim strategijama učenja i rješava probleme u svim područjima učenja uz pomoć učitelja.</p> <p>uku A.1.3. Učenik spontano i kreativno oblikuje i izražava svoje misli i osjećaje pri učenju i rješavanju problema.</p> <p>uku A.1.4. Učenik oblikuje i izražava svoje misli i osjećaje.</p> <p>uku B.1.4. Na poticaj i uz pomoć učitelja procjenjuje je li uspješno riješio zadatak ili naučio.</p> <p>uku C.1.3. Učenik iskazuje interes za različita područja, preuzima odgovornost za svoje učenje i ustraje u učenju.</p>
ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI DRUGIH NASTAVNIH PREDMETA:	<p>PID OŠ B.1.3. Učenik se snalazi u prostoru oko sebe poštujući pravila i zaključuje o utjecaju promjene položaja na odnose u prostoru.</p> <p>OŠ HJ A.1.1. Učenik razgovara i govori u skladu s jezičnim razvojem izražavajući svoje potrebe, misli i osjećaje.</p>

MAT OŠ B.1.2. Prepoznaje uzorak i nastavlja niz.

MAT OŠ C.1.2. Crta i razlikuje ravne i zakrivljene crte.

MAT OŠ C.1.3. Prepoznaje i ističe točke.

OŠ GK A.1.2. Učenik temeljem slušanja razlikuje pojedine glazbeno-izražajne sastavnice.

OŠ GK B.1.4. Učenik stvara/improvizira melodijske i ritamske cjeline te svira uz pjesme/brojalice koje izvodi.

PLAN PLOČE:

RITAM

TIJEK NASTAVNOGA SATA	ISHODI	oblik rada
Prethodna priprema /		
<p>PRIPREMA</p> <p>Svaki učenik iz svoje mape treba izvaditi glatki papir i staviti ga na svoju klupu prekrivenu zaštitnim papirom. Učiteljica im demonstrira kako se služiti vodenim bojama i kako se koristiti kistom. U radu će koristiti mekani kist, čašu za vodu i vodene boje. Učiteljica</p>		frontalni

<p>objašnjava da će boja biti svjetlija ako s njom pomiješaju više vode ili da će boja biti istaknutija ako boju pomiješaju s manje vode. Učiteljica ih posebno upozorava da ne lijevaju puno vode u čašu i da paze kako vodu ne bi prolili.</p>		
<p>MOTIVACIJA</p> <p>S učenicima ću izvesti vježbu disanja i upoznati ih s pojmom ritma. Kod disanja pravilno se izmjenjuju udisaji i izdisaji i to nazivamo ritmom disanja. Disati možemo brzo pa imamo kratak udisaj i izdisaj ili polako i dugo udisanje. Pokazujem im na primjeru svog udisaja i izdisaja, te oni mene oponašaju. Ritam ne susrećemo samo kod disanja, otkucaja srca, trčanja, pričanja,... Ritam susrećemo svugdje oko nas. Na primjer izmjena dana i noći, godišnjih doba, udaranje valova o obalu, te slike pokazujem na prezentaciji. Pitam učenike gdje bi oni mogli pronaći ritam u prirodi (u glazbi, otkucaji sata, prozori na zgradi,...).</p> <p><i>Ritam susrećemo i u likovnim radovima poznatih likovnih umjetnika.</i></p> <p>Na prezentaciji im pokazujem Van Goghovo djelo Čempresi. Pitam učenike: <i>Što vidite na slici, sviđa li vam se slika, što naročito ili zbog čega? Ima li nešto što vam se ne sviđa, što ne razumijete? Biste li vi mogli naslikati nešto slično, čime, kojim bojama? Što mislite što je slikara potaknulo da naslika baš ovo što je na slici? Mora li slikar uvijek slikati nešto što je već vidio ili može nešto iz svoje mašte? Osim onog što je već vidio ili mašte, što mislite što bi još moglo potaknuti slikara da naslika neku sliku?</i></p> <p><i>Danas ćemo poslušati jednu skladbu i pokušati naslikati sliku koju zamišljamo dok slušamo. Što mislite možemo li zvuk, ton pjesme prikazati nekom bojom? Na primjer kojim bojama biste prikazali duboke, niske tonove (tamnim), a kojim visoke tonove (svijetlim)? Ono što čujete kao zvuk u glazbi pokušajte naslikati odgovarajućom bojom na papiru.</i></p>		<p>frontalni, individualn i</p>
<p>NAJAVA CILJA SATA</p>		

<p>Najavljujem zadatak: <i>Danas ćete vodenim bojama na papiru naslikati ritam u glazbi koju ćete slušati.</i></p> <p>Učenici ponavljaju zadatak naglas.</p>		frontalni
<p>SAMOSTALAN RAD UČENIKA – LIKOVNA REALIZACIJA</p> <p>Učenicima puštam skladbu Petra Iljiča Čajkovskog – Ples šećerne vile i pitam ih bi li oni mogli imenovati instrumente koje čuju, mogu li razlikovati kad su u pjesmi duboki, a kada visoki tonovi. Pitam ih mogu li ponoviti ritam nakon slušanja skladbe.</p> <p>Dajem im zadatak da bojom na papiru prikažu ono što su slušali. Naslikati mogu bilo što na što ih podsjeća glazba koju slušaju. To ne moraju biti određeni oblici, koji nešto predstavljaju.</p> <p>Dok učenici rade ja ih obilazim i prema potrebi ponavljam upute, objašnjavam što trebaju raditi. Učenike potičem i hrabrim ističući ono što su dobro napravili ili ih usmjeravam ako su neodlučni, nemaju ideju, nisu razumijeli zadatak.</p>		
<p>ANALIZA I VREDNOVANJE UČENIČKIH RADOVA</p> <p>Učeničke radove izlažemo na ploču. Učenici ponavljaju što je bio današnji zadatak. Pažljivo promatraju radove i biraju najuspješnije, sami zaključuju jesu li svi uspješno odradili zadatak. Iznose svoje mišljenje što je dobro odrađeno, što nije i što bi moglo biti drugačije.</p>		frontalni, individualni

osnovna škola:		školska godina: 2024./2025.	
Studentica: Martina Stojić	razred: 2.	nadnevak: 2024.	redni broj sata:
PRIPREMA ZA IZVOĐENJE NASTAVNOGA SATA IZ LIKOVNE KULTURE			
TEMA:	Slika, igra, priča		
PODTEMA:	Ritam slova		
NASTAVNA JEDINICA:	MOTIV: Ritam geometrijskih likova NASTAVNO PODRUČJE: oblikovanje na plohi – slikanje KLJUČNI POJMOVI / LIKOVNI PROBLEMI: ritam, lik, niz LIKOVNO-TEHNIČKA SREDSTVA I LIKOVNE TEHNIKE: kolaž-papir		
NAČINI RADA:	prema zamišljanju		
ISHODI UČENJA:	LK A.2.1. Učenik likovnim i vizualnim izražavanjem interpretira različite sadržaje. LK A.2.2. Učenik demonstrira poznavanje osobitosti različitih likovnih materijala i postupaka pri likovnom izražavanju LK B.2.1. Učenik opisuje likovno i vizualno umjetničko djelo povezujući osobni doživljaj, likovni jezik i tematski sadržaj djela. LK B.2.2. Učenik uspoređuje svoj likovni ili vizualni rad te radove drugih učenika i opisuje vlastiti doživljaj stvaranja. LK C.2.1. Učenik prepoznaje i u likovnom ili vizualnom radu interpretira povezanost oblikovanja vizualne okoline s aktivnostima i namjenama koje se u njoj odvijaju.		

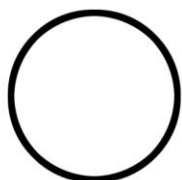
RAZRADA ISHODA	<p>LK A.2.1. Učenik odgovara likovnim i vizualnim izražavanjem na razne vrste poticaja.</p> <p>Učenik, u stvaralačkom procesu i izražavanju koristi:</p> <ul style="list-style-type: none"> – likovni jezik (obvezni pojmovi likovnog jezika i oni za koje učitelj smatra da mu mogu pomoći pri realizaciji ideje u određenom zadatku) – iskustvo usmjerenog opažanja – izražavanje pokretom, zvukom, glumom koje povezuje s likovnim izražavanjem kroz kreativnu igru – doživljaj temeljen na osjećajima, iskustvu, mislima i informacijama. <p>LK A.2.2. Učenik primjećuje osobitosti likovnih materijala i postupaka te ih primjenjuje pri likovnom izražavanju.</p> <p>LK B.2.1. Učenik povezuje djelo s vlastitim iskustvom i opisuje osobni doživljaj djela.</p> <p>Učenik opisuje</p> <ul style="list-style-type: none"> – materijale i postupke – likovne elemente i kompozicijska načela – tematski sadržaj djela (motiv, teme, asocijacije). <p>LK B.2.2. Učenik opisuje i uspoređuje likovne ili vizualne radove prema kriterijima: likovnog jezika, likovnih materijala, tehnika i/ili vizualnih medija, prikaza teme ili motiva te originalnosti i uloženog truda.</p> <p>Učenik prepoznaje poticaj i način na koji je to izraženo u likovnom ili vizualnom radu.</p> <p>Učenik prepoznaje osobno zadovoljstvo u stvaralačkom procesu.</p> <p>LK C.2.1. Likovnim i vizualnim izražavanjem učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> – prepoznaje različite namjene urbanog prostora – kroz crtež ili maketu interpretira doživljaj njemu bliske urbanističke cjeline (ulica, naselje, gradska četvrt...) – razlikuje i interpretira karakteristike različitih pisama – uspoređuje odnose slike i teksta u njemu bliskim medijima – koristi različite odnose slike i teksta u izražavanju vlastitih ideja.
NASTAVNE METODE:	Razgovor, usmeno izlaganje, demonstracija

OBLICI NASTAVE:	Frontalni, individualni
SREDSTVA I POMAGALA:	Ploča, kreda, projektor, powerpoint prezentacija
ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA MEĐUPREDMETNIH TEMA:	<p>osr A.1.3. Razvija svoje potencijale.</p> <p>uku A.1.2. Učenik se koristi jednostavnim strategijama učenja i rješava probleme u svim područjima učenja uz pomoć učitelja.</p> <p>uku A.1.3. Učenik spontano i kreativno oblikuje i izražava svoje misli i osjećaje pri učenju i rješavanju problema.</p> <p>uku A.1.4. Učenik oblikuje i izražava svoje misli i osjećaje.</p> <p>uku B.1.4. Na poticaj i uz pomoć učitelja procjenjuje je li uspješno riješio zadatak ili naučio.</p> <p>uku C.1.3. Učenik iskazuje interes za različita područja, preuzima odgovornost za svoje učenje i ustraje u učenju.</p>
ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI DRUGIH NASTAVNIH PREDMETA:	<p>MAT OŠ B.2.1. Prepoznaje uzorak i kreira niz objašnjavajući pravilnost nizanja.</p> <p>OŠ GK B.2.4. Učenik stvara/improvizira melodijske i ritamske cjeline te svira uz pjesme/brojalice koje izvodi.</p> <p>OŠ HJ A.2.1. Učenik razgovara i govori u skladu s temom iz svakodnevnoga života i poštuje pravila uljudnoga ophođenja.</p> <p>OŠ HJ A.2.3. Učenik čita kratke tekstove tematski prikladne učeničkomu iskustvu, jezičnomu razvoju i interesima.</p> <p>OŠ HJ C.2.1. Učenik sluša/čita medijski tekst oblikovan u skladu s početnim opismenjavanjem i izdvaja važne podatke.</p>

PLAN PLOČE:

RITAM

krug

kvadrat

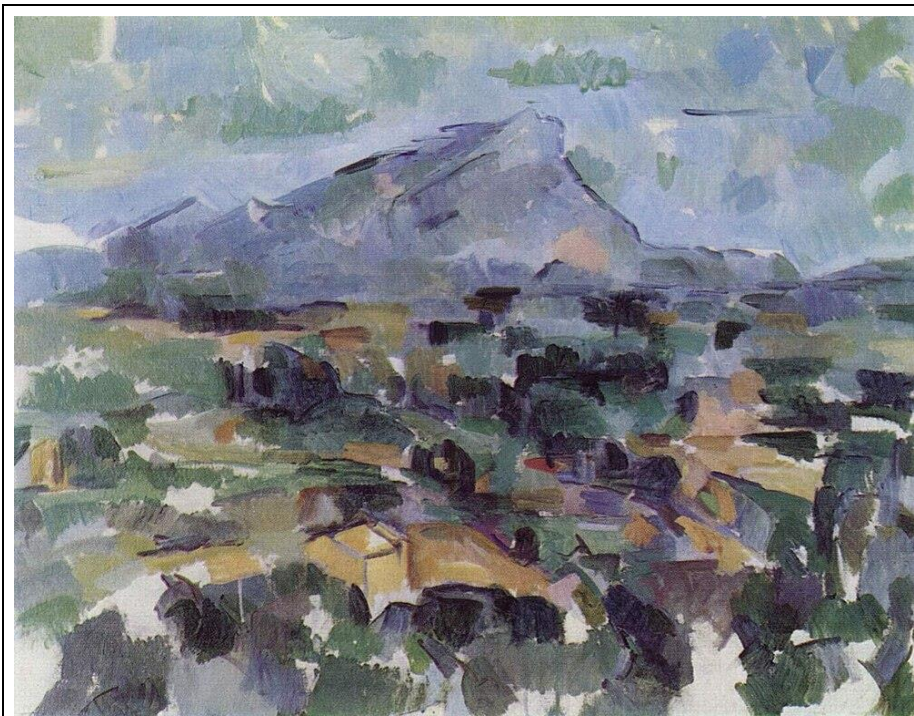

pravokutnik

trokut

CICIBAN

Oton Župančič

Trči mali Ciciban
u lug zelen svaki dan.
Kad on stigne sred šumice,
kliče ptica sa grančice:
“Doš’o nam je Ciciban,
Cicibane, dobar dan!”

Cicibane, što je to?
Kakovo te snađe zlo?
Danas ptica sred šumice
zapjevala sa grančice:
“Doš’o nam je Cicisram,
Neću da mu pozdrav dam.”

Misli mali Ciciban:
“Čemu danas – Cicisram?”
Ruke gleda: “Sada znam.
Nit’ sam miven, nit’ sam pran;
pa je Cicibanac
dječak neopranac.”

Potok teče – skok! skok! skok!
Lak i bistar mu je tok.
Ciciban se u njem pere.
S pjesmom ptić se lugom vere:
“Doš’o nam je Ciciban,
Cicibane, dobar dan!”

TIJEK NASTAVNOGA SATA	ISHODI	oblik rada
Prethodna priprema /		
<p>PRIPREMA</p> <p>Svaki učenik vadi bijeli list iz mape i listove kolaža u pet različitih boja. U radu će koristiti kolaž, škare, ljepilo.</p>		frontalni

<p>Ponavljamo postupak rada kolažom.</p>		
<p>MOTIVACIJA</p> <p>U prvom razredu ste učili da se abeceda sastoji od trideset slova, to jest pet samoglasnika i ostalo su suglasnici. Nabrojimo samoglasnike. Pitam učenike jesu li dosad učili geometrijske likove. Učenici nabrajaju: trokut, pravokutnik, krug, kvadrat, polukrug,... Likove im pokazujem na prezentaciji. Pitam učenike na koji geometrijski lik ih podsjeća slovo A. Učenici odgovaraju- na trokut i dalje povezujemo samoglasnike s geometrijskim likovima kojima nalikuju: E – kvadrat, O- krug, I- pravokutnik, U- polukrug.</p> <p>Na prezentaciji prikazujem niz geometrijskih likova: trokut, krug, trokut, krug, _____. Pitam učenike da zaključe što je sljedeće u nizu. Oni odgovaraju „krug“. Uzastopno ponavljanje likova u nizu nazivamo ritam.</p> <p>Ritam ne susrećemo samo kod disanja, otkucaja srca, trčanja, pričanja,... ritam susrećemo svugdje oko nas. Na primjer izmjena dana i noći, godišnjih doba, udaranje valova o obalu. Pitam učenike gdje bi oni mogli pronaći ritam u prirodi (u glazbi, otkucaji sata, prozori na zgradi,...).</p> <p><i>Ritam susrećemo i u likovnim radovima poznatih likovnih umjetnika.</i></p> <p>Na prezentaciji im pokazujem Cezannovo djelo Planina Sainte – Victoire. Pitam učenike: <i>Što vidite na slici, sviđa li vam se slika, što naročito ili zbog čega? Ima li nešto što vam se ne sviđa, što ne razumijete? Obratite pozornost na ritam planine i grane, nizine i planine, polja, lukova na mostu,...</i></p> <p>Danas ćemo pročitati jednu pjesmu i pokušati prikazati na papiru ritam njenih samoglasnika. Već smo odlučili kojim geometrijskim likom ćemo prikazati određeni samoglasnik.</p>		<p>frontalni, individualni</p>

<p>NAJAVA CILJA SATA</p> <p>Najavljujemo zadatak: <i>Poslušat ćete tekst jedne pjesme i kolažem prikazati ritam njenih samoglasnika.</i></p> <p>Učenici ponavljaju zadatak.</p>		frontalni
<p>SAMOSTALAN RAD UČENIKA -- LIKOVNA REALIZACIJA</p> <p>Čitam pjesmu Ciciban, Otona Župančića. Poslije čitanja tekst prikazujem na prezentaciji. S učenicima izdvajam samoglasnike iz stihova prve kitice pjesme. Dajem im zadatak da od kolaža izrežu određene geometrijske likove koji će prikazivati istaknute samoglasnike. Svaki geometrijski lik će imati svoju boju. Učenici sami biraju koji lik će izrezati u kojoj boji. Samoglasnike iz jednog stiha će prikazati u jednom redu s tim da mogu sami odrediti njihov redosljed.</p> <p>Dok učenici rade ja ih obilazim i prema potrebi ponavljam upute, objašnjavam što trebaju raditi. Učenike potičem i hrabrim ističući ono što su dobro napravili ili ih usmjeravam ako su neodlučni, nemaju ideju, nisu razumijeli zadatak.</p>		
<p>ANALIZA I VREDNOVANJE UČENIČKIH RADOVA</p> <p>Učeničke radove izlažemo na ploču. Učenici ponavljaju što je bio današnji zadatak. Pažljivo promatraju radove i biraju najuspješnije, sami zaključuju jesu li svi uspješno odradili zadatak. Iznose svoje mišljenje što je dobro odrađeno, što nije i što bi moglo biti drugačije.</p>		frontalni, individualni

osnovna škola:		školska godina: 2024./2025.	
Studentica: Martina Stojić	razred: 3.	nadnevak: 2024.	redni broj sata:
PRIPREMA ZA IZVOĐENJE NASTAVNOGA SATA IZ LIKOVNE KULTURE			
TEMA:	Slika, pokret, zvuk i riječ		
PODTEMA:	Zvuci kista		
NASTAVNA JEDINICA:	MOTIV: Ritam u glazbi NASTAVNO PODRUČJE: oblikovanje na plohi – slikanje KLJUČNI POJMOVI / LIKOVNI PROBLEMI: ritam, boja, niz LIKOVNO-TEHNIČKA SREDSTVA I LIKOVNE TEHNIKE: Tempera		
NAČINI RADA:	prema zamišljanju		
ISHODI UČENJA:	LK A.3.1. Učenik likovnim i vizualnim izražavanjem interpretira različite sadržaje LK A.3.2. Učenik demonstrira fine motoričke vještine upotrebom različitih likovnih materijala i postupaka u vlastitom likovnom izražavanju. LK B.3.1. Učenik povezuje likovno i vizualno umjetničko djelo s osobnim doživljajem, likovnim jezikom i tematskim sadržajem djela. LK B.3.2. Učenik uspoređuje svoj likovni ili vizualni rad i radove drugih učenika te opisuje vlastiti doživljaj stvaranja.		
RAZRADA ISHODA	LK A.3.1. Učenik, u stvaralačkom procesu i izražavanju koristi: -likovni jezik (obvezni pojmovi likovnog jezika i oni za koje učitelj smatra da mu mogu pomoći pri realizaciji ideje u određenom zadatku) -iskustvo usmjerenog opažanja – doživljaj temeljen na osjećajima, iskustvu, mislima i informacijama – slobodne asocijacije na temelju poticaja.		

	<p>LK A.3.2. Učenik istražuje likovne materijale i postupke u svrhu izrade likovnog uratka.</p> <p>Uočava i izražava osobitosti likovnih materijala i postupaka pri njihovoj upotrebi.</p> <p>Demonstrira fine motoričke vještine (preciznost, usredotočenje, koordinacija prstiju i očiju, sitni pokreti).</p> <p>LK B.3.1. Učenik opisuje osobni doživljaj djela i povezuje ga s vlastitim osjećajima, iskustvom i mislima.</p> <p>Učenik opisuje</p> <ul style="list-style-type: none"> – materijale i postupke – likovne elemente i kompozicijska načela – tematski sadržaj djela (motiv, teme, asocijacije). <p>LK B.3.2. Učenik opisuje i uspoređuje likovne ili vizualne radove prema kriterijima: likovnog jezika, likovnih materijala, tehnika i/ili vizualnih medija, prikaza motiva te originalnosti i uloženog truda.</p> <p>Učenik prepoznaje poticaj, osnovnu ideju/poruku te način na koji je to izraženo u likovnom ili vizualnom radu.</p> <p>Učenik prepoznaje da je zadani likovni/vizualni problem moguće riješiti na više (jednakovrijednih) načina.</p> <p>Učenik prepoznaje razinu osobnog zadovoljstva u stvaralačkom procesu.</p>
NASTAVNE METODE:	Razgovor, usmeno izlaganje, demonstracija
OBLICI NASTAVE:	Frontalni, individualni
SREDSTVA I POMAGALA:	Ploča, kreda, projektor, powerpoint prezentacija
ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA MEĐUPREDMETNIH TEMA:	<p>osr A.2.3. Razvija osobne potencijale.</p> <p>osr A.2.4. Razvija radne navike.</p> <p>uku A.2.3. Učenik se koristi kreativnošću za oblikovanje svojih ideja i pristupa rješavanju problema.</p>

	<p>uku B.2.2. Na poticaj učitelja učenik prati svoje učenje i napredovanje tijekom učenja.</p> <p>uku B.2.4. Na poticaj učitelja, ali i samostalno, učenik samovrednuje proces učenja i svoje rezultate te procjenjuje ostvareni napredak.</p>
<p>ODGOJNO- OBRAZOVNI ISHODI DRUGIH NASTAVNIH PREDMETA:</p>	<p>OŠ GK A.3.2. Učenik temeljem slušanja razlikuje pojedine glazbeno-izražajne sastavnice.</p> <p>OŠ GK B.3.4. Učenik stvara/improvizira melodijske i ritamske cjeline te svira uz pjesme/brojalice koje izvodi.</p>

PLAN PLOČE:

RITAM

"Fuge" 1914, Vasilij Kandinski

TIJEK NASTAVNOGA SATA	ISHODI	oblik rada
Prethodna priprema /		
<p>PRIPREMA</p> <p>Učiteljica podsjeća učenike kako trebaju zaštititi klupu i kako se koriste tempere. Temperom se slika na hrapavom papiru čvrstim kistom. Temperu se vodom razrijeđuje na paleti i tek tada se boja nanosi na papir. Svaka boja se povjetljuje bijelom temperom, do željene nijanse. Slojevi boje nanoseni na papir ne smiju biti predebeli kako se ne bi ljuštili kad se boja osuši. Ukoliko učenici ne budu zadovoljni pojedinim dijelovima slike mogu ih naknadno izmjeniti drugom bojom jer je tempera gusta boja.</p>		frontalni
<p>MOTIVACIJA</p>		

Upućujem učenike na koji način mogu čuti otkucaje svoga srca. Svi učenici probaju vrhovima prstiju na svom zapešću ili na vratu osjetiti otkucaje. Pitam ih kuca li srce u određenom ritmu. Ako mirujemo kakav je ritam srca, brz ili spor? Upućujem ih da probaju odrediti jesu li razmaci između otkucaja uvijek jednaki, ako mirujemo jesu li razmaci dulji ili kraći nego nakon trčanja? Nakon kratkog trčanja u mjestu učenici ponovo slušaju svoje otkucaje i zaključuju: ako su otkucaji srca brži, razmak između otkucaja je kraći ili ako su otkucaji sporiji razmak između njih je dulji.

Učenici zaključuju da otkucaji mogu biti brži ili sporiji a razmaci između njih dulji ili kraći. To nazivamo ritmom otkucaja srca.

Ritam ne susrećemo samo kod otkucaja srca, disanja, trčanja, pričanja,... ritam susrećemo svugdje oko nas. Na primjer izmjena dana i noći, godišnjih doba, udaranje valova o obalu, te slike prikazujem u prezentaciji. Pitam učenike gdje bi oni mogli pronaći ritam u prirodi (u glazbi, otkucaji sata, prozori na zgradi,...).

Ritam susrećemo i u likovnim radovima poznatih likovnih umjetnika.

Na prezentaciji im pokazujem djelo **Vassilija Kandinskoga – Fuge**. Pitam učenike: *Sviđa li vam se ova slika? Biste li mogli opisati što vidite na njoj? Jesu li oblici na slici stvarni, mogu li se naći u prirodi ili su nestvarni, zamišljeni? Možete li vi naslikati nešto slično? Što mislite što je slikara potaknulo da naslika baš ovakvu sliku? (možda šetnja šumom u jesen, slušanje glazbe, fujuk vjetra, ...) Mora li slikar uvijek slikati nešto što je već vidio ili može nešto iz svoje mašte?*

Danas ćemo poslušati jednu skladbu i pokušati naslikati sliku koju zamišljamo dok slušamo. Što mislite možemo li zvuk, ton pjesme prikazati nekom bojom? Na primjer kojim bojama biste prikazali duboke, niske tonove (tamnim), a kojim visoke tonove (svijetlim)? Ono što čujete kao zvuk u glazbi pokušajte naslikati odgovarajućom bojom na papiru.

frontalni,
individualni

<p>NAJAVA CILJA SATA</p> <p>Najavljujem zadatak: <i>Danas ćete temperama na papiru prikazati ritam u glazbi koju ćete slušati.</i></p> <p>Učenici ponavljaju zadatak naglas.</p>		<p>frontalni</p>
<p>SAMOSTALAN RAD UČENIKA -- LIKOVNA REALIZACIJA</p> <p>Učenicima puštam skladbu Edvarda Griega – U pećini gorskog kralja i pitam ih mogu li imenovati instrumente koje čuju, je li lako razlikovati duboke i visoke tonove. Pitam ih mogu li ponoviti ritam nakon slušanja skladbe.</p> <p>Dajem im zadatak da bojom na papiru prikažu ono što su slušali. Naslikati mogu bilo što na što ih podsjeća glazba koju slušaju. To ne moraju biti određeni oblici, koji nešto predstavljaju.</p> <p>Dok učenici rade ja ih obilazim i prema potrebi ponavljam upute, objašnjavam što trebaju raditi. Učenike potičem i hrabrim ističući ono što su dobro napravili ili ih usmjeravam ako su neodlučni, nemaju ideju, nisu razumijeli zadatak.</p>		
<p>ANALIZA I VREDNOVANJE UČENIČKIH RADOVA</p> <p>Učeničke radove izlažemo na ploču. Učenici ponavljaju što je bio današnji zadatak. Pažljivo promatraju radove i biraju najuspješnije, sami zaključuju jesu li svi uspješno odradili zadatak. Iznose svoje mišljenje što je dobro odrađeno, što nije i što bi moglo biti drugačije.</p>		<p>frontalni, individualni</p>

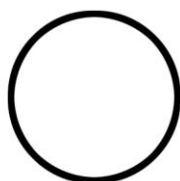
osnovna škola:		školska godina: 2024./2025.	
Studentica: Martina Stojić	razred: 4.	nadnevak: 2024.	redni broj sata:
PRIPREMA ZA IZVOĐENJE NASTAVNOGA SATA IZ LIKOVNE KULTURE			
TEMA:	Slika, pokret, zvuk i riječ		
PODTEMA:	Razigrana slova		
NASTAVNA JEDINICA:	MOTIV: Ritam geometrijskih likova NASTAVNO PODRUČJE: oblikovanje na plohi – slikanje KLJUČNI POJMOVI / LIKOVNI PROBLEMI: ritam, niz, boja LIKOVNO-TEHNIČKA SREDSTVA I LIKOVNE TEHNIKE: kolaž papir		
NAČINI RADA:	prema zamišljanju		
ISHODI UČENJA:	LK A.4.1. Učenik likovnim i vizualnim izražavanjem interpretira različite sadržaje. LK A.4.2. Učenik demonstrira fine motoričke vještine upotrebom različitih likovnih materijala i postupaka u vlastitom likovnom izražavanju. LK B.4.2. Učenik opisuje i uspoređuje svoj likovni ili vizualni rad i radove drugih učenika te opisuje vlastiti doživljaj stvaranja. LK C.4.1. Učenik objašnjava i u likovnom i vizualnom radu interpretira kako je oblikovanje vizualne okoline povezano s aktivnostima i namjenama koje se u njoj odvijaju.		
RAZRADA ISHODA	LK A.4.1. Učenik u stvaralačkom procesu i izražavanju: -koristi likovni jezik (obvezni pojmovi likovnog jezika i oni za koje učitelj smatra da mu mogu pomoći pri realizaciji ideje u određenom zadatku). -koristi iskustvo usmjerenog opažanja . -koristi doživljaj temeljen na osjećajima, iskustvu, mislima i informacijama. – koristi slobodne		

	<p>asocijacije te razlikuje doslovne (stereotipi i šablone) i udaljene slobodne asocijacije (originalna rješenja i ideje).</p> <p>LK A.4.2. Učenik istražuje likovne materijale i postupke u svrhu izrade likovnog uratka.</p> <p>Uočava i izražava osobitosti likovnih materijala i postupaka pri njihovoj upotrebi.</p> <p>Demonstrira fine motoričke vještine (preciznost, usredotočenje, koordinacija prstiju i očiju, sitni pokreti).</p> <p>LK B.4.2. Učenik opisuje i uspoređuje likovne ili vizualne radove prema kriterijima: likovnog jezika, likovnih materijala, tehnika i/ili vizualnih medija, prikaza tema i motiva te originalnosti i uloženog truda.</p> <p>Učenik prepoznaje poticaj, osnovnu ideju/poruku te način na koji je to izraženo u likovnom ili vizualnom radu.</p> <p>Učenik prepoznaje i opisuje kako je zadani likovni/vizualni problem moguće riješiti na više (jednakovrijednih) načina.</p> <p>Učenik prepoznaje razinu osobnog zadovoljstva u stvaralačkom procesu.</p> <p>LK C.4.1. Likovnim i vizualnim izražavanjem učenik:</p> <ul style="list-style-type: none"> – uspoređuje na koji način prostornom organizacijom čovjek prilagođava svoj životni prostor prirodnom okruženju i svojim potrebama – uspoređuje različite odnose slike i teksta te načine na koji taj odnos oblikuje poruku – u vlastitom radu koristi različite odnose slike i teksta u cilju postizanja jasnoće poruke i preglednosti sadržaja.
NASTAVNE METODE:	Razgovor, usmeno izlaganje, demonstracija
OBLICI NASTAVE:	Frontalni, individualni

SREDSTVA I POMAGALA:	Ploča, kreda, projektor, powerpoint prezentacija
ODGOJNO-OBRAZOVNA OČEKIVANJA MEĐUPREDMETNIH TEMA:	<p>osr A.2.3. Razvija osobne potencijale.</p> <p>osr A.2.4. Razvija radne navike.</p> <p>uku A.2.3. Učenik se koristi kreativnošću za oblikovanje svojih ideja i pristupa rješavanju problema.</p> <p>uku B.2.2. Na poticaj učitelja učenik prati svoje učenje i napredovanje tijekom učenja.</p> <p>uku B.2.4. Na poticaj učitelja, ali i samostalno, učenik samovrednuje proces učenja i svoje rezultate te procjenjuje ostvareni napredak.</p>
ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI DRUGIH NASTAVNIH PREDMETA:	<p>MAT OŠ C.4.4.</p> <p>Crta i konstruira geometrijske likove.</p> <p>OŠ HJ B.4.4.</p> <p>Učenik se stvaralački izražava potaknut književnim tekstom, iskustvima i doživljajima.</p>

PLAN PLOČE:

RITAM

krug

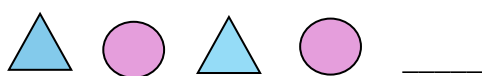
kvadrat

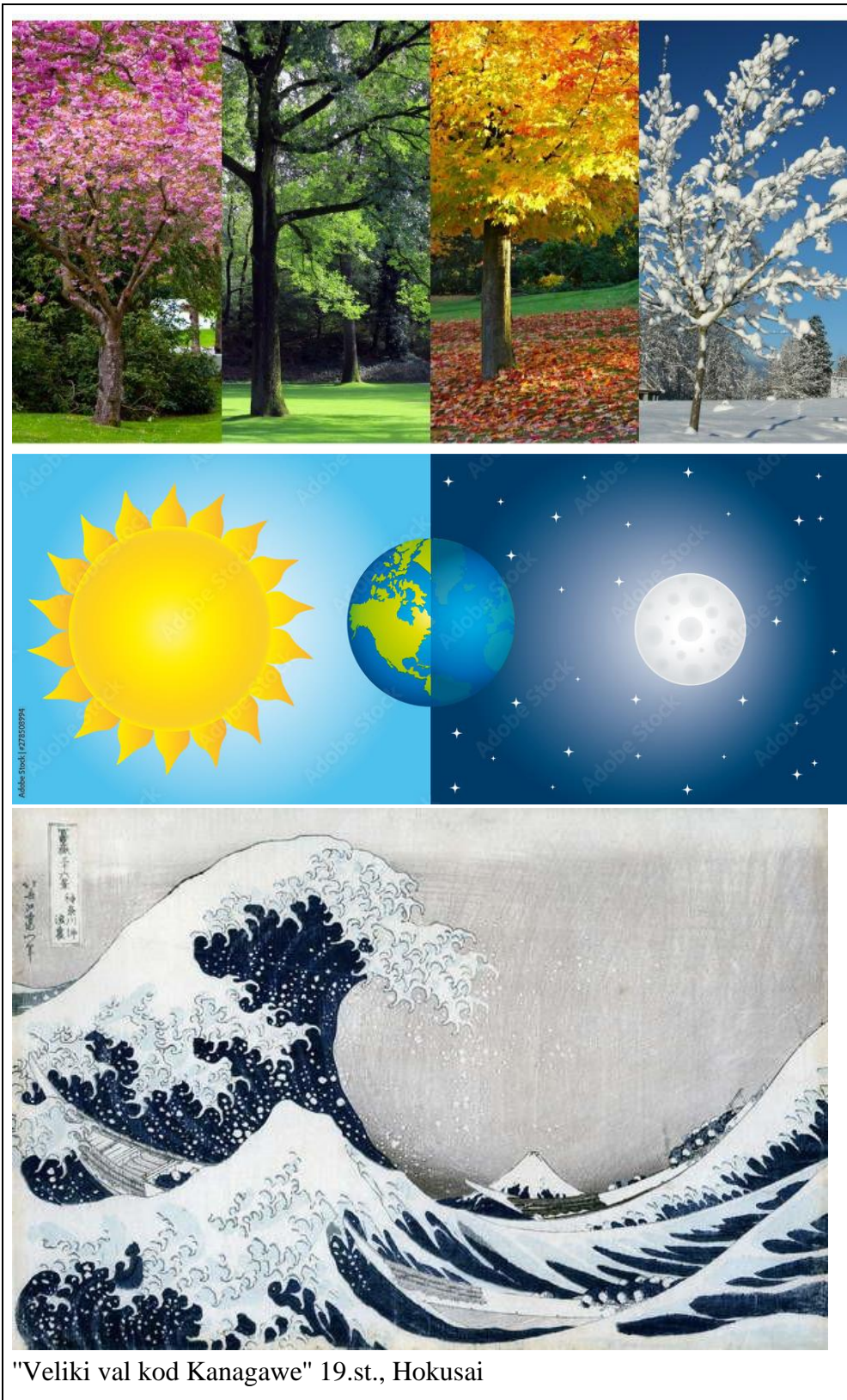
pravokutnik

trokut

"Veliki val kod Kanagawe" 19.st., Hokusai

KAKO ŽIVI ANTUNTUN,
Grigor Vitez

U desetom selu
Živi Antuntun.
U njega je malko
Neobičan um.

Na livadu tjera
Bicikl da pase.
Da mu miše lovi,
On zatvori prase.

On posao svaki
Na svoj način radi:
Jaja za leženje
On u vrtu sadi.

Guske sijenom hrani,
Snijegom soli ovce.
A nasadi kvočku
Da mu leže novce.

Kad se jako smrači,
On mrak grabi loncem.
Razlupano jaje
On zašiva koncem.

Kad kroz žito ide
On sjeda u čun.
Sasvim na svoj način
Živi Antutun.

Da l' je jelo slano,
On to uhom sluša.
A ribu da pjeva
Naučiti kuša.

TIJEK NASTAVNOGA SATA	ISHODI	oblik rada
Prethodna priprema /		

<p>PRIPREMA</p> <p>Svaki učenik vadi bijeli list iz mape i listove kolaža u pet različitih boja. U radu će koristiti kolaž, škare, ljepilo.</p> <p>Ponavljamo postupak rada kolažom.</p>		<p>frontalni</p>
<p>MOTIVACIJA</p> <p>U prvom razredu ste učili da se abeceda sastoji od trideset slova, to jest pet samoglasnika i ostalo su suglasnici. Nabrojimo samoglasnike. Pitam učenike da nabroje geometrijske likove. Učenici nabrajaju: trokut, pravokutnik, krug, kvadrat, polukrug,... Likove im pokazujem na prezentaciji. Pitam učenike na koji geometrijski lik ih podsjeća slovo A. Učenici odgovaraju- na trokut i dalje povezujemo samoglasnike s geometrijskim likovima kojima nalikuju: E – kvadrat, O- krug, I- pravokutnik, U- polukrug.</p> <p>Na prezentaciji prikazujem niz geometrijskih likova: trokut, krug, trokut, krug, _____. Pitam učenike da zaključe što je sljedeće u nizu. Oni odgovaraju „krug“. Uzastopno ponavljanje likova u nizu nazivamo ritam.</p> <p>Ritam ne susrećemo samo kod disanja, otkucaja srca, trčanja, pričanja,... ritam susrećemo svugdje oko nas. Na primjer izmjena dana i noći, godišnjih doba, udaranje valova o obalu, te slike prikazujem na prezentaciji. Pitam učenike gdje bi oni mogli pronaći ritam u prirodi (u glazbi, otkucaji sata, prozori na zgradi,...).</p> <p><i>Ritam susrećemo i u likovnim radovima poznatih likovnih umjetnika.</i></p> <p>Na prezentaciji im pokazujem Hokusaijevo djelo Veliki val kod Kanagawe. Pitam učenike: <i>Što vidite na slici, sviđa li vam se slika, što naročito ili zbog čega? Ima li nešto što vam se ne sviđa, što ne razumijete? Pokušajmo riječima opisati kako je ritam prisutan na slici: Ova slika prikazuje samo jedan val. Događa li se to i u prirodi?</i></p>		<p>frontalni, individualni</p>

<p><i>Pojavljuje li se jedan usamljeni val ili se valovi ponavljaju, stvaraju jedan za drugim? Uzastopno ponavljanje valova u jednom nizu stvara određeni ritam. Vidimo kontrast između velikog vala i manjih brodova i planine u pozadini. Hokusai je na svojoj slici uspio prenijeti osjećaj pokreta i snage vala.</i></p> <p>Danas ćemo pročitati jednu pjesmu i pokušati prikazati na papiru ritam njenih samoglasnika. Već smo odlučili kojim geometrijskim likom ćemo prikazati određeni samoglasnik.</p>		
<p>NAJAVA CILJA SATA</p> <p>Najavljujemo zadatak: <i>Poslušat ćete tekst jedne pjesme i kolažem prikazati ritam njenih samoglasnika.</i></p> <p>Učenici ponavljaju zadatak.</p>		frontalni
<p>SAMOSTALAN RAD UČENIKA – LIKOVNA REALIZACIJA</p> <p>Čitam pjesmu Kako živi Antuntun, Grigora Viteza. Poslije čitanja tekst prikazujem na prezentaciji. Učenici iznose svoj doživljaj, objašnjavam im nepoznate riječi. S učenicima izdvajam samoglasnike iz stihova prve kitice pjesme kao primjer. Dajem im zadatak da od kolaža izrežu određene geometrijske likove koji će prikazivati istaknute samoglasnike. Svaki geometrijski lik će imati svoju boju. Učenici sami biraju koji lik će izrezati u kojoj boji. Sami biraju kiticu iz koje će prikazati samoglasnike. Samoglasnike iz jednog stiha će prikazati u jednom redu.</p> <p>Dok učenici rade ja ih obilazim i prema potrebi ponavljam upute, objašnjavam što trebaju raditi. Učenike potičem i hrabrim ističući ono što su dobro napravili ili ih usmjeravam ako su neodlučni, nemaju ideju, nisu razumijeli zadatak.</p>		
<p>ANALIZA I VREDNOVANJE UČENIČKIH RADOVA</p>		

<p>Učeničke radove izlažemo na ploču. Učenici ponavljaju što je bio današnji zadatak. Pažljivo promatraju radove i biraju najuspješnije, sami zaključuju jesu li svi uspješno odradili zadatak. Iznose svoje mišljenje što je dobro odrađeno, što nije i što bi moglo biti drugačije.</p>		<p>frontalni, individualn i</p>
---	--	---

13. ŽIVOTOPIS

Martina Stojić rođena je u Splitu 12. ožujka 1999. godine. Osnovnu školu je završila u Zagvozdu nakon koje je upisala Gimnaziju dr. Mate Ujevića u Imotskom, jezični smjer. Nakon završene gimnazije, 2017. godine upisuje učiteljski smjer na Odjelu za izobrazbu učitelja i odgojitelja na Sveučilištu u Zadru.